

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการสอนนาฏศิลป์ไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญของการวิจัยแล้วนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้ คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ด้านวิธีสอนและลำดับชั้นการสอน การปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และการประเมินผล ในวิทยาลัยนาฏศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญการสอนด้านนาฏศิลป์ไทย ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้จำนวน 15 คน และอาจารย์ผู้สอนในภาควิชา นาฏศิลป์ไทยระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง จากวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครศรีธรรมราช วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด และวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย จำนวน 24 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ชนิด คือ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนและแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอน มี 2 ชุด คือ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎีและแบบสังเกตพฤติกรรมการสอนภาคปฏิบัติ แต่ละชุดแบ่งออกเป็น 3 ตอน กล่าวคือ ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของอาจารย์ ตอนที่ 2 พฤติกรรมการสอนด้านวิธีสอนและลำดับชั้นการสอน การปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และการประเมินผล ตอนที่ 3 สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน ส่วนแบบสัมภาษณ์ สร้างขึ้นครอบคลุมหลักสูตรการเรียนการสอน วิธีสอนนาฏศิลป์ไทย การปลูกฝังความมีวินัย

และคุณธรรม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การประเมินผล ปัญหาการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยเริ่มสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2536 ถึงวันที่ 10 กรกฎาคม 2536 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเดินทางไปวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั้ง 4 วิทยาลัยด้วยตนเอง และสัมภาษณ์เพิ่มเติมตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2536 ถึงวันที่ 15 กรกฎาคม 2536

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมการสอนโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทยวิเคราะห์โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการสอนนาฏศิลป์ไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ผลของการวิจัยได้นำเสนอเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้ไปสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยภาคฤดูร้อนในรายวิชา ดังนี้ วิชาการละเล่นของไทย การแต่งกายและแต่งหน้า ภาษานาฏศิลป์ และการละครสมัยใหม่ ส่วนภาคปฏิบัติรายวิชาที่ไปสังเกตพฤติกรรมการสอน คือ ระบายเส้นตีสัด การแสดงพื้นเมืองรำเดี่ยว และการแสดงเป็นชุดเป็นตอน

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการสอนด้านนาฏศิลป์ไทยในเรื่องหลักสูตรการเรียนการสอน วิธีสอนนาฏศิลป์ไทย การปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ปัญหาการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย ซึ่งสรุปผลการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอน นาฏศิลป์ไทย

1. สถานภาพส่วนตัวของอาจารย์

จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย จำนวน 24 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 15 คน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี 22 คน ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง 2 คน มีประสบการณ์ด้านการสอนนาฏศิลป์ไทย 11-15 ปี มากที่สุด และอาจารย์ทุกคนปฏิบัติหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากการสอนนาฏศิลป์ไทยโดยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมากที่สุด ได้แก่ หน้าที่ฝึกซ้อมการแสดงและหน้าที่ควบคุม และแต่งตัวผู้แสดง ด้านจำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ พบว่า อาจารย์มีชั่วโมงสอนในภาคทฤษฎีจำนวน 1-5 ชั่วโมงมากที่สุด จำนวน 9 คน ส่วนจำนวนชั่วโมงสอนในภาคปฏิบัติอาจารย์มีชั่วโมงสอน 21-25 ชั่วโมงมากที่สุด จำนวน 8 คน รองลงมาคือสอน 26-30 ชั่วโมง จำนวน 7 คน

2. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎี สรุปได้ดังนี้

2.1 การใช้เวลาในการสอนภาคทฤษฎี

เวลาเข้าสอนและเลิกสอนของอาจารย์ จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในภาคทฤษฎี จำนวน 16 ครั้ง พบว่า อาจารย์เข้าสอนและเลิกสอนตรงเวลามากที่สุด กล่าวคือ อาจารย์เข้าสอนตรงเวลา 10 ครั้ง รองลงมาคือเข้าสอนช้า 1-5 นาที 4 ครั้ง และอาจารย์เลิกสอนตรงเวลา 8 ครั้ง รองลงมาคือเลิกสอนเกินเวลาไม่เกิน 5 นาที 6 ครั้ง

เวลาที่อาจารย์ใช้ในการสอน พบว่า อาจารย์ใช้เวลาในชั้นสอนมากที่สุดโดยเฉลี่ย 32.7 นาที รองลงมาคือ ชั้นสรุป ใช้เวลาเฉลี่ย 8.3 นาที ส่วนชั้นนำเข้าสู่บทเรียนใช้เวลาเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 4.8 นาที และใช้เวลาเฉลี่ยรวมทั้งหมด 45.9 นาที ในการสอนทฤษฎี 1 คาบเวลาเรียนหรือ 50 นาที

2.2 พฤติกรรมการสอนด้านวิธีสอนและลำดับขั้นการสอน

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน พฤติกรรมการสอนที่อาจารย์ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนมากที่สุด คือ อาจารย์พูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไป ชักถามแล้วโยนเข้าสู่บทเรียน คิดเป็นร้อยละ 87.5 รองลงมาคือ อาจารย์ทบทวนบทเรียนในคาบที่แล้ว คิดเป็นร้อยละ 62.5

ชั้นสอน พบว่า ไม่มีพฤติกรรมการสอนข้อใดมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ที่สุด โดยอาจารย์มีพฤติกรรมการสอนแบบบรรยายมาก มีค่าเฉลี่ย 4.44 รองลงมาคือ ใช้วิธีการบรรยายประกอบสื่ออยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3 วิธีสอนที่อาจารย์นำมาใช้น้อยที่สุด คือ อาจารย์ให้นักศึกษาออกมารายงานหรืออภิปรายหน้าชั้น มีค่าเฉลี่ย 0.31

ในการดำเนินการสอนอาจารย์ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนตลอดเวลามาก มีค่าเฉลี่ย 4.75 รองลงมาคืออาจารย์แสดงความสนใจเมื่อนักศึกษาดำถามคำถามหรือตอบคำถามมีค่าเฉลี่ย 4.25 ส่วนด้านสื่อการสอนพบว่า อาจารย์ใช้สื่อประกอบการสอนน้อยมาก ส่วนใหญ่อาจารย์ใช้กระดานดำเสนอเนื้อหาสาระของบทเรียน รองลงมาคือใช้รูปภาพประกอบการสอน

ขั้นสรุป พบว่าอาจารย์มีพฤติกรรมการสรุปบทเรียนโดยอาจารย์เป็นผู้สรุปแนวคิดสำคัญของบทเรียน ร้อยละ 50 รองลงมาคือ อาจารย์ให้นักศึกษาช่วยกันสรุปบทเรียน ร้อยละ 31.25 และอาจารย์ใช้คำถามกระตุ้นให้นักศึกษาเสนอแนวคิดจากบทเรียนเป็นรายบุคคลน้อยมาก คิดเป็นร้อยละ 18.75

2.3 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม พบว่า อาจารย์สอดแทรกการสอนด้านความมีวินัยและคุณธรรมน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุดทุกข้อ พฤติกรรมที่ได้ค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น ๆ คือ อาจารย์อบรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีค่าเฉลี่ย 2.12 รองลงมาคือ อาจารย์กระตุ้นให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยด้วยการยกตัวอย่างหรือชักชวนให้ปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 1.56

2.4 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน พบว่า อาจารย์แสดงความเป็นกันเองกับนักศึกษาด้วยการแสดงท่วงท่า วาจา และสีหน้ายิ้มแย้มกับนักศึกษา มีค่าเฉลี่ย 4.12 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางเพียงข้อเดียว ส่วนพฤติกรรมอื่น ๆ อยู่ในระดับน้อย โดยพฤติกรรมที่พบรองลงมาคือ อาจารย์ให้โอกาสนักศึกษาตอบคำถามได้อีกเมื่อตอบคำถามไม่ถูกต้อง มีค่าเฉลี่ย 2.69 และอาจารย์ชมเชยหรือชื่นชมเมื่อนักศึกษาตอบคำถามได้หรือทำงานสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2.13

2.5 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ด้านการประเมินผล พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีสังเกตความสนใจในบทเรียนของนักศึกษาจากการถามคำถามหรือตอบคำถามมากกว่าข้ออื่น ๆ แต่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง คือ 4.56 รองลงมาคือ อาจารย์ถามเพื่อให้นักศึกษาได้ทบทวนความสามารถในการจำและความเข้าใจ ค่าเฉลี่ย 3.31

ส่วนพฤติกรรมที่พบน้อยที่สุด คือ อาจารย์บอกเกณฑ์ในการประเมินผลให้นักศึกษาทราบและการทดสอบย่อยมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 0.25

3. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

3.1 การใช้เวลาในการสอนภาคปฏิบัติ

เวลาเข้าสอนและเลิกสอนของอาจารย์ จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในภาคปฏิบัติ 32 ครั้ง พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่เข้าสอนเช้าและเลิกสอนเกินเวลา กล่าวคือ อาจารย์เข้าสอนเช้า 11-15 นาทีมากที่สุด จำนวน 16 ครั้ง รองลงมาคือเข้าสอนเช้า 6-10 นาที จำนวน 8 ครั้ง และอาจารย์เลิกสอนเกินเวลาไม่เกิน 5 นาทีมากที่สุด จำนวน 12 ครั้ง รองลงมาคือเลิกสอนตามเวลา จำนวน 10 ครั้ง

เวลาที่อาจารย์ใช้ในการสอนภาคปฏิบัติ พบว่าอาจารย์ใช้เวลาในชั้นสอนมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 54.8 นาที รองลงมาคือชั้นปฏิบัติ ใช้เวลา 23.6 นาที ส่วนชั้นนำเข้าสู่บทเรียนใช้เวลาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 9.7 นาที และอาจารย์ใช้เวลาในการสอนเฉลี่ยรวมทั้งหมด 87.7 นาที จากเวลาการสอนภาคปฏิบัติ 2 คาบเวลาเรียน (100 นาที)

3.2 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านวิธีสอนและลำดับชั้นการสอน

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน พบว่า อาจารย์มีการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการให้นักศึกษารำเพื่อทบทวนบทเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.13 และไม่ปรากฏพฤติกรรมอาจารย์ให้นักศึกษารายงานประวัติความเป็นมาของหัวข้อบทเรียนที่จะสอนในชั้นนำเข้าสู่บทเรียนจากการสังเกตพฤติกรรมการสอนครั้งนี้

ชั้นสอน พบว่า พฤติกรรมที่อาจารย์นำมาใช้มากที่สุดคือ อาจารย์สาธิตท่ารำโดยให้นักศึกษารำตาม มีค่าเฉลี่ย 4.28 รองลงมาคือ อาจารย์อธิบายท่ารำประกอบการสาธิต และอาจารย์บอกนาฏยศัพท์ในขณะที่ต่อท่ารำ มีค่าเฉลี่ย 4.15 และ 4.06 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมการสอนที่อาจารย์ปฏิบัติน้อยที่สุดและมีค่าเฉลี่ยต่ำคือ อาจารย์สอนให้รู้จักจังหวะและทำนองเพลงหรือสอนให้นักศึกษาร้องเพลง และอาจารย์บอกความแตกต่างและความคล้ายคลึงของท่ารำที่เรียนผ่านมาแล้ว โดยมีค่าเฉลี่ย 0.81 และ 0.56

ชั้นปฏิบัติ พบว่า อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยมีการฝึกปฏิบัติโดยให้นักศึกษาปฏิบัติและรำทบทวนด้วยตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.75 รองลงมาคืออาจารย์แก้ไขข้อบกพร่องให้นักศึกษาที่ยังปฏิบัติไม่ถูกต้อง ร้อยละ 62.50

3.3 พฤติกรรมการสอนด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม พบว่าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อย โดยอาจารย์ส่วนใหญ่ให้นักศึกษารู้จักแบ่งงานหรือฝึกหัดกันเป็นกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางคือ 4.09 รองลงมาคือค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยคือ นักศึกษาแสดงความเคารพอาจารย์ เช่น การไหว้ การกราบก่อนและหลังการเรียน มีค่าเฉลี่ย 2.91 และพฤติกรรมการว่ากล่าวตักเตือนนักศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุดทุกข้อ

3.4 พฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในระดับน้อย พฤติกรรมที่ได้ค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น ๆ และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางคือ อาจารย์ช่วยเหลือนักศึกษาที่มีข้อบกพร่องในการรำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 4.09 รองลงมาคืออาจารย์แสดงความเป็นกันเองด้วยการแสดงท่วงที วาจา และสีหน้าที่ยิ้มแย้มกับนักศึกษา ส่วนการให้โอกาสนักศึกษาถามท่ารำที่ยังปฏิบัติไม่ได้ และอาจารย์ชมเชยหรือชื่นชมเมื่อนักศึกษาปฏิบัติได้ดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.5 พฤติกรรมการสอนด้านการประเมินผล พบว่า อาจารย์ใช้วิธีการประเมินผลโดยการสังเกตท่ารำของนักศึกษามากกว่าข้ออื่น ๆ แต่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางคือ 4.22 รองลงมาคืออาจารย์ประเมินผลโดยการให้นักศึกษารำพร้อมกันทั้งชั้น และให้นักศึกษารำเป็นกลุ่ม ส่วนการประเมินผลที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้าย คือ การให้นักศึกษาประดิษฐ์ท่ารำ มีค่าเฉลี่ย 0.31

4. สภาพแวดล้อมของชั้นเรียนวิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ สุราษฎร์ธานี

4.1 สภาพแวดล้อมของชั้นเรียนภาคทฤษฎี

จากการสังเกตสภาพแวดล้อมของชั้นเรียนภาคทฤษฎีทั้งหมด 16 ครั้ง จำนวน 16 ห้องพบว่า ห้องเรียนส่วนใหญ่มีสภาพเหมาะสม กล่าวคือ มีแสงสว่างพอเหมาะ จำนวน 13 ห้อง และมีความสะอาด อากาศถ่ายเทได้สะดวก แต่มีห้องเรียนจำนวน 10 ห้องไม่มีพัดลม และห้องเรียนที่มีเสียงรบกวนจำนวน 8 ห้อง ส่วนการจัดโต๊ะเรียนมีการจัดโต๊ะเรียงหน้ากระดานอย่างเป็นทางการเป็นระเบียบมากที่สุด จำนวน 9 ห้อง

ด้านวัสดุอุปกรณ์การสอน พบว่า ห้องเรียนทุกห้องมีกระดานดำ และส่วนใหญ่มีป้ายนิเทศและรูปภาพต่าง ๆ ติดอยู่ เช่น ภาพการแต่งกายละคร ภาพเครื่องดนตรีไทย ฯลฯ

ด้านจำนวนผู้เรียน พบว่า มีจำนวนผู้เรียนในชั้นเรียนภาคปฏิบัติตั้งแต่ 10-27 คน โดยคิดเป็นอัตราส่วนระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาคือ 1:18

4.2 สภาพแวดล้อมของชั้นเรียนภาคปฏิบัติ

จากการสังเกตสภาพแวดล้อมของชั้นเรียนภาคปฏิบัติทั้งหมด 32 ครั้ง จำนวน 12 ห้องพบว่า มีสภาพห้องเรียนที่เป็นสัดส่วนจำนวน 7 ห้อง และส่วนใหญ่เป็นห้องโถงโล่ง ๆ มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ส่วนห้องเรียนที่ไม่เป็นสัดส่วนมีจำนวน 5 ห้อง ส่วนใหญ่ฝึกหัดบริเวณชั้นล่างของอาคารเรียน และห้องเรียนมีขนาดกว้าง จำนวน 8 ห้อง

ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า มีเครื่องบันทึกเสียงมากที่สุด จำนวน 8 ห้อง รองลงมาคือ มีอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น ตู้เก็บเครื่องแต่งกายละคร อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงหรือฝึกหัด จำนวน 6 ห้อง แต่พบว่าห้องเรียนส่วนใหญ่ไม่มีกระจก

สำหรับจำนวนผู้สอน พบว่า ส่วนใหญ่ห้องเรียน 1 ห้อง จะมีจำนวนผู้สอน 1-2 คน รองลงมาคือ มีผู้สอน 5-10 คน ส่วนนักศึกษามีจำนวน 11-15 คน มากที่สุดจำนวน 4 ห้อง รองลงมาคือมีนักศึกษา 1-5 คน จำนวน 3 ห้อง

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอน วิธีสอนนาฏศิลป์ไทย การปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การประเมินผล ปัญหาการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมของชั้นเรียนวิชานาฏศิลป์ไทย ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ คือ

1. สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับแต่งตั้งจากกรมศิลปากร จำนวน 5 คน เป็นผู้บริหารระดับหัวหน้าหมวดนาฏศิลป์ไทยถึงระดับผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ จำนวน 7 คน และอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย จำนวน 3 คน มีอายุตั้งแต่ 44 ปีลงมามากที่สุด จำนวน 6 คน รองลงมาคือ มีอายุตั้งแต่ 45-60 ปี และอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไปตามลำดับ อาจารย์ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่สอนนาฏศิลป์ไทยอยู่ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ โดยสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติอย่างเดียว จำนวน 6 คน และปฏิบัติหน้าที่สอน

นาฏศิลป์ไทยทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จำนวน 7 คน

2. หลักสูตรการเรียนการสอน

หลักสูตรการเรียนสอนนาฏศิลป์ไทยในสมัยโบราณเน้นการฝึกหัดภาคปฏิบัติ และไม่มีการสอนวิชานาฏศิลป์ภาคทฤษฎี ต่อมามีการนำวิชาทฤษฎีมาบรรจุไว้ในหลักสูตร เพื่อให้การเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่า หลักสูตรสาขานาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎี มีประโยชน์ต่อผู้เรียนมาก เสริมสร้างความเข้าใจและมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับบทเรียนในภาคปฏิบัติ สามารถนำความรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและใช้ในการประกอบอาชีพได้ นอกจากนี้พบว่าอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยได้นำวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของรายวิชาไปใช้ในการสอน

3. วิธีสอนนาฏศิลป์ไทย

3.1 หลักการสอน

หลักการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎีที่อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยส่วนใหญ่กล่าวถึงคือ การใช้ทักษะกระบวนการสอนทั้งการอธิบาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติและ กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน ให้ความรู้ทางทฤษฎีสัมพันธ์สอดคล้องกับภาคปฏิบัติ

หลักการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติ ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไปเห็นว่า ได้แก่ การให้ผู้เรียนปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญ โดยเฉพาะการฝึกหัดเบื้องต้น ด้วยการรำเพลงช้าเพลงเร็ว สำหรับการสอนละครและการตบเข้า ดอง สะเอว เต็มเสา ฯลฯ ในการสอนโขน เพราะถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย ซึ่งต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนสามารถจำได้อย่างขึ้นใจ และปฏิบัติได้สวยงาม สำหรับอาจารย์ที่มีอายุต่ำกว่า 44 ปีลงมาเห็นว่า หลักการสอนนาฏศิลป์ไทยคือการทำตัวอย่างให้นักศึกษา และให้นักศึกษาปฏิบัติตาม โดยที่อาจารย์จะต้องอธิบายอย่างละเอียดถี่ถ้วน ประกอบการปฏิบัติด้วย เช่น การบอกนาฏยศัพท์ และการอธิบายท่ารำในขณะที่สาธิตให้นักศึกษาเลียนแบบ

3.2 การเตรียมการสอน

การสอนภาคทฤษฎี พบว่า อาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่สอนนาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎีมีการเตรียมการสอน ด้วยการเตรียมเนื้อหา วิธีสอน และจัดทำจุดประสงค์ย่อยของ

การสอน

การสอนภาคปฏิบัติ มีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยซึ่งปฏิบัติหน้าที่สอนเฉพาะภาคปฏิบัติ ไม่มีการเตรียมการสอน เพราะสามารถจดจำท่ารำได้หมดทุกบทเรียน ส่วนอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่สอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ และส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 44 ปี จะมีการเตรียมการสอนโดยการเตรียมท่ารำ การฝึกซ้อมตนเองและทบทวนท่ารำระหว่างอาจารย์ผู้สอนในชั้นเดียวกัน

3.3 ลำดับชั้นการสอน

การสอนภาคทฤษฎี อาจารย์ส่วนใหญ่มีลำดับชั้นการสอนครบทั้ง 4 ชั้น คือ ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นสอน และชั้นสรุป ส่วนการประเมินผลโดยปกติใช้วิธีการสังเกตความสนใจและให้ผู้เรียนตอบคำถาม

การสอนภาคปฏิบัติ มีลำดับชั้นการสอนแต่ละครั้งไม่ตายตัว กล่าวคือ การสอนภาคปฏิบัติเป็นการสอนที่มีความต่อเนื่อง ถ้าอยู่ในช่วงการต่อบทเรียนใหม่ จะมีลำดับขั้นตอนการสอนครบตั้งแต่ การนำเข้าสู่บทเรียน การสอนและการฝึกปฏิบัติ ส่วนการประเมินผลใช้วิธีการสังเกตความถูกต้องของท่ารำ ความตั้งใจในการปฏิบัติในระหว่างการสอนและการให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง แต่เมื่อต่อท่ารำจบบทเรียนตอนหนึ่ง ๆ แล้ว การสอนก็จะเป็นเพียงการให้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองและการประเมินผล หรือมีการประเมินผลเพียงอย่างเดียวตลอดเวลาเรียน โดยวิธีให้นักศึกษาทดสอบจากการปฏิบัติเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

3.4 เทคนิคการสอนนาฏศิลป์ไทย (ภาคปฏิบัติ)

ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยแต่ละคนมีเทคนิคการสอนสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

ฝึกหัดปฏิบัติ

1. การแก้ไขข้อบกพร่องให้ผู้เรียนด้วยการจับท่ารำให้ผู้เรียนขณะฝึกหัดปฏิบัติ
2. การอธิบายประกอบการสาธิตอย่างละเอียดซ้ำ ๆ ในจุดบกพร่องของนักศึกษาแต่ละคน
3. การบอกหลักในการจดจำท่ารำ จากยากให้เป็นง่าย
4. การฝึกหัดเบื้องต้นก่อนการสอนทุกครั้ง
5. การให้ตัวอย่างจากวิดีโอทัศน์
6. การสร้างความเป็นกันเอง ความใกล้ชิด ประคองอ่อนนุ่มของ

ผู้เรียน เพื่อเป็นการสร้างแรงเสริมในการเรียน

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ส่วนใหญ่มีเทคนิคการสอนเฉพาะ ในการสอนบทเรียนประเภทรำเดี่ยว ระบายเบ็ดเตล็ด และการแสดงเป็นชุดเป็นตอน เพราะ การสอนแต่ละประเภทมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ รำเดี่ยวเน้นลีลาท่ารำ ระบายเบ็ดเตล็ด เน้นด้านจังหวะและความพร้อมเพรียง ส่วนการแสดงเป็นชุดเป็นตอน เน้นความเหมาะสมและความเข้าใจบทบาทผู้แสดงแต่ละตัว

4. การปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม

การปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมในสมัยโบราณ มีลักษณะเป็นการถ่ายทอด จากความใกล้ชิดระหว่างอาจารย์และลูกศิษย์ การสอนเน้นความกตัญญูต่อครูอาจารย์ การมี สัมมาคารวะ การนับถือรุ่นพี่และจรรยาบรรณในวิชาชีพ โดยผู้เรียนสามารถแสดงออกได้โดย การปฏิบัติตนทั้งต่ออาจารย์หรือรุ่นพี่ สำหรับการฝึกความมีวินัย อาจารย์ในสมัยโบราณสามารถ เชียนติ หรือลงโทษลูกศิษย์ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นการควบคุมวินัยจึงกระทำได้อย่างเข้มงวด

การปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมในปัจจุบัน มีวิธีการเปลี่ยนแปลงไปกล่าว คือ เป็นการแนะนำโดยใช้วิธีการจูงใจ ให้เหตุผลและยกตัวอย่าง ให้นักศึกษาเลือกปฏิบัติไม่ ใช้การถ่ายทอดใกล้ชิดเหมือนโบราณ การควบคุมวินัย ไม่ใช้วิธีการลงโทษด้วยการตี หรือ วิธีการลงโทษที่รุนแรงกับผู้เรียน เนื่องจากระบบการเรียนการสอนและสภาพสังคม มีความ แตกต่างกัน

5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

สมัยโบราณปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนนาฏศิลป์ไทย เป็นไปอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสมัยโบราณมีจำนวนผู้เรียนน้อยและผู้เรียนบางคนไปพักอาศัยอยู่กับครู รับประทาน ปรนนิบัติครูจึงมีความสัมพันธ์กันประดุจพ่อหรือแม่กับลูก ครูจะรู้จักผู้เรียนทุกคนทั้งฝีมือในการ รำและนิสัยใจคอ การต่อท่ารำผู้เรียนแต่ละคนก็จะไม่เท่ากันแล้วแต่ความสามารถในการรับ การถ่ายทอด เนื่องจากหลักสูตรการสอนครูเป็นผู้กำหนดเองและสามารถยืดหยุ่นได้

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนนาฏศิลป์ไทยในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลง ไป เนื่องจากมีจำนวนผู้เรียนมากขึ้น เวลาในการฝึกหัดน้อยลง ความใกล้ชิดและการถ่ายทอด

ของครูกับผู้เรียนมีแต่เฉพาะในเวลาเรียนเท่านั้น นักศึกษาส่วนใหญ่จะไม่มีผลการฝึกหัดหรือ ทบทวนนอกเวลา นอกจากมีการแสดงเท่านั้น

6. การประเมินผล

การประเมินผลการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎี มีลักษณะเดียวกับการเรียนการสอนวิชาการทั่วไป กล่าวคือ การทดสอบข้อเขียน การทำรายงาน การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกตเป็นรายบุคคล และอาจมีการทดสอบโดยการให้ปฏิบัติ การสาธิต หรือการจัดกิจกรรมการแสดงในบางรายวิชาอีกด้วย

การประเมินผลภาคปฏิบัติ ใช้วิธีสอบปฏิบัติเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนจากรู้ความจำ ความถูกต้องและแม่นยำของท่ารำ จังหวะ ลีลา ความสวยงาม ความตั้งใจเรียน ความพร้อมเนรียง ปฏิภาณไหวพริบ และเวลาเรียนสม่ำเสมอ ซึ่งมีคะแนนแตกต่างกันไปตามประเภทของบทเรียนที่จะวัดและประเมินผล โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสอบเมื่อต่อจบบทเพลงหรือแบ่งช่วงเป็นตอน ๆ การประเมินผลในการเรียนการสอน ในคาบเวลาโดยปกติ ใช้วิธีการสังเกตการรำของผู้เรียนหรือให้ฝึกปฏิบัติเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม หรือสลับแถวขึ้นมารำข้างหน้า

7. ปัญหาการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย

ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยเห็นว่า การเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย มีปัญหาหลายประการ สรุปได้ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร การสอนภาคปฏิบัติเป็นการฝึกทักษะต้องใช้เวลาในการ ถ่ายทอดและฝึกหัด เมื่อใช้หลักสูตรระบบหน่วยกิต ซึ่งมีข้อจำกัดทั้งด้านเนื้อหาและเวลา ทำให้ การเรียนการสอนขาดคุณภาพ นอกจากนี้หลักสูตรภาคทฤษฎียังมีความซ้ำซ้อนบางส่วน เช่น หลักสูตรระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง วิชานาฏศิลป์ไทยวิจิตร มีคำอธิบายรายวิชาว่า ศึกษา ประเพณีและวิธีการไหว้ครู โขน-ละคร ประเภทของการแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้แก่ ฟ้อน รำ ระบาย โขน และละคร ส่วนหลักสูตรระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง วิชาประวัติการละครไทยก็มี คำอธิบายรายวิชาว่า ระบุประวัติที่มาและประเภทของการ โขนและละคร เช่นเดียวกัน

2. ด้านเวลาเรียน วิทยาลัยนาฏศิลป์มีกิจกรรมพิเศษมาก นักศึกษาต้อง ขาดเรียนเพื่อฝึกซ้อมและออกแสดง รวมทั้งอาจารย์ก็ต้องปฏิบัติหน้าที่พิเศษนี้เช่นกัน ทำให้

เวลาในการเรียนการสอนไม่พอ

3. ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน มีความขาดแคลนและชำรุด โดยเฉพาะ วัสดุทัศนทำร้ายตามหลักสูตร และเครื่องทัศนมีไม่เพียงพอ
4. มีสถานที่ในการเรียนและการฝึกซ้อมภาคปฏิบัติไม่เพียงพอ
5. ด้านจำนวนผู้เรียน วิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาคมีปัญหาจำนวนผู้เรียนน้อย

8. สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน

ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยเห็นว่า สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน ภาคทฤษฎีที่เหมาะสมควรมีความสะอาด โปร่ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก และสามารถ เคลื่อนย้ายหรือดัดแปลงสภาพห้องเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมหรือการสาธิตได้ และมีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย ครบถ้วนอยู่ในห้อง

สภาพแวดล้อมของชั้นเรียนภาคปฏิบัติ ควรเป็นห้องกว้าง ๆ โถง แยกจาก กันเป็นสัดส่วน และควรมีกระจกให้นักศึกษาได้เห็นการฝึกหัดของตนเอง มีวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง ไมค์เคาะจังหวะ อุปกรณ์ประกอบการแสดงทั้งของจริงและของจำลองเพื่อใช้ในการฝึกหัด สำหรับห้องฝึกซ้อมควรมีเครื่องดนตรีจริง ตั้งไว้อย่างถาวรไม่ต้องเคลื่อนย้าย นอกจากนี้ควรมีวัสดุอุปกรณ์ ประเภทบอร์ด ทัศนศิลป์ สไลด์ ทีวีภายในห้อง เพื่อให้การเรียน การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการสอนนาฏศิลป์ไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. สถานภาพส่วนตัวของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย พบว่า อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยมีงานการสอนภาคปฏิบัติมากที่สุด จำนวน 21-25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รองลงมา คือ 26-30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และอาจารย์ทุกท่านต้องปฏิบัติหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากการสอน หน้าที่พิเศษที่ได้รับมอบหมายมากที่สุด คือ หน้าที่ฝึกซ้อมการแสดงและหน้าที่ควบคุม และแต่งตัวผู้แสดง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมภพ เน้นจันทร์ (2534) พบว่าการเรียน การสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์นั้น จะเน้นการฝึกภาคปฏิบัติในวิชาศิลปะเป็นหลัก โดยเฉพาะ

แล้วอาจารย์จะต้องสอนสัปดาห์ละ 20-40 คาบ ซึ่งนับว่าเป็นภาระที่หนักและเหน็ดเหนื่อยมาก นอกเหนือจากการสอนแล้วอาจารย์ยังต้องทำหน้าที่ฝึกซ้อมการแสดงในเวลากลางวัน และควบคุมหรือออกแสดงในเวลากลางคืนอีกด้วย

การที่อาจารย์จะต้องปฏิบัติหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากการสอน เพราะวิทยาลัยนาฏศิลป์มีจุดประสงค์หลักในการก่อตั้งคือ งานสอนเพื่อผลิตบุคลากรด้านดนตรีและนาฏศิลป์ และงานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีและนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์จึงต้องจัดการแสดงไปเผยแพร่ในสถานที่ต่าง ๆ ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนในภาควิชานาฏศิลป์ไทยจึงต้องรับผิดชอบงานที่นอกเหนือจากการสอน ได้แก่ การควบคุมและแต่งตั้งผู้แสดง ชูรายการ ฝึกซ้อมการแสดง และเป็นผู้แสดงโดยอาจารย์ต้องผลัดเปลี่ยนกันปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม สำหรับหน้าที่ควบคุมและแต่งตั้งผู้แสดงอาจารย์ต้องปฏิบัติมาก เนื่องจากการแสดงครั้งหนึ่ง ๆ ต้องใช้ผู้แสดงมาก โดยปกติอาจารย์ 1 คนรับผิดชอบแต่งตั้งนักศึกษา 2-3 คน ส่วนหน้าที่ฝึกซ้อมการแสดง อาจารย์ปฏิบัติมากเพราะการแสดงแต่ละงาน ส่วนใหญ่ใช้เวลาฝึกซ้อมเป็นเวลานานก่อนการออกแสดงจริง นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยโดยเฉพาะวิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาคจะต้องปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ อีกได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษา รับผิดชอบงานนักเรียนฝึกสอน งานแต่งกาย งานแนะแนว งานการแสดงพื้นเมือง เป็นต้น งานเหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้เวลาปฏิบัติหน้าที่นอกเวลาเรียน จึงทำให้อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยมีภาระงานมาก

2. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎี

2.1 พฤติกรรมการสอนด้านวิธีสอนและลำดับขั้นการสอน

จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย ด้านวิธีสอนและลำดับขั้นการสอนภาคทฤษฎีพบว่า อาจารย์ใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีสอนแบบอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากการเรียนการสอนภาคทฤษฎีซึ่งเน้นเนื้อหาด้ว้นหลักการ ข้อมูล และทฤษฎี จึงมีความเหมาะสมกับการใช้วิธีสอนแบบบรรยาย นอกจากนี้วิธีสอนแบบบรรยายยังเป็นการสอนที่ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาใช้กันอย่างกว้างขวาง ซึ่งจากการวิจัยของ ไนทบุรย์ สีนลาร์ตัน (2520) พบว่า วิธีสอนที่นิสิตนักศึกษาชอบและเห็นว่ามิใช่ประโยชน์มากที่สุด คือ การบรรยาย แต่การสอนนาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎีจำเป็นต้องใช้วิธีสอนแบบอื่นด้วย ได้แก่ การสาธิตและการให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติ ฯลฯ เพราะการสอนบางวิชาอาจารย์จำเป็นต้องใช้วิธีการสาธิตประกอบการบอกความหมายหรือหลักการ

เช่น วิชาภาษานาฏศิลป์ อาจารย์จะต้องสาธิตท่าทางหรือภาษาทางด้านนาฏศิลป์ให้นักศึกษาได้เห็นตัวอย่างประกอบคำอธิบายความหมายของท่าดังกล่าว ตัวอย่างการสอนกริยาเมื่อต้องการบอกให้ผู้ใดผู้หนึ่งไป ต้องใช้มือจีบหงายหักข้อมือเข้าหาตัว แล้วม้วนมือจีบออกไปเป็นตั้งวง ส่วนวิชาการแต่งกายและแต่งหน้า หลังจากการสอนทฤษฎีจบแล้วต้องให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติด้วย เพื่อประเมินผลว่านักศึกษาเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้ แต่จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนครั้งนี้พบว่า อาจารย์ใช้วิธีสอนแบบอื่น ๆ น้อย อาจจะเป็นเพราะการไปสังเกตพฤติกรรมการสอนครั้งนี้ เป็นช่วงต้นของภาคการศึกษา การสอนส่วนใหญ่จึงเป็นการเสนอข้อมูลทางทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ ให้ผู้เรียน การนำวิธีสอนแบบใดมาใช้ขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ซึ่งหลักการเลือกใช้วิธีสอนนั้น ไนทอรี่ ลินลาร์ตัน (2524) กล่าวว่า ควรพิจารณาจากความเหมาะสมด้านตัวผู้สอน ความเหมาะสมด้านเนื้อหา วิชาที่สอน ถ้าเนื้อหาเป็นข้อมูลทางทฤษฎีก็อาจใช้วิธีการบรรยาย ถ้าเป็นเนื้อหาที่ต้องถกเถียงก็อาจใช้การอภิปราย และถ้าต้องการให้ฝึกฝนก็ใช้การฝึกปฏิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้านจุดมุ่งหมายของการสอน ความเหมาะสมด้านจำนวนและลักษณะของผู้เรียน ความเหมาะสมด้านบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

วิธีสอนแบบบรรยายนี้ มีความเหมาะสมกับการเสนอข้อมูลทางทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ แต่วิธีการบรรยายที่ดีจะต้องมีลำดับเนื้อหาเป็นขั้นตอน ใช้คำพูดรัดกุม ชัดเจน เข้าใจง่าย เขียนหัวข้อสำคัญบนกระดานดำ มีเอกสารประกอบการบรรยาย มีการนำเข้าสู่บทเรียน เน้นสิ่งที่ควรเน้น พุดให้ผู้ฟังมองเห็นภาพได้ เน้นหัวข้อและอธิบายตัวอย่างเล่าเกร็ดหรือเรื่องประกอบ (ไนทอรี่ ลินลาร์ตัน, 2520) ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แยกประเด็นในการอภิปรายเป็นลำดับขั้นการสอนดังนี้

1. **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** จากการสังเกตการสอนและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย พบว่ามีการนำเข้าสู่บทเรียนในภาคทฤษฎีสอดคล้องกันกล่าวคือ อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีพูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไป ชักถามแล้วโยงเข้าสู่บทเรียนมากที่สุด ซึ่งการนำเข้าสู่บทเรียน โดยการพูดคุยและชักถามผู้เรียนนี้ ไนทอรี่ ลินลาร์ตัน (2524) กล่าวว่า เป็นการสร้างความเป็นกันเองกับผู้เรียน และสร้างความพร้อมในการเรียน ในการนำเข้าสู่เนื้อหา ซึ่งพฤติกรรมที่พบมากในช่วงต้นชั่วโมงจากการไปสังเกตการสอนครั้งนี้คือ อาจารย์ส่วนใหญ่จะมีการเช็คชื่อนักศึกษา เนื่องจากวิทยาลัยกำหนดเวลาเรียนของนักศึกษาไว้ว่าจะต้องมาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ตลอดภาคการศึกษา จึงจะมีสิทธิ์สอบใน

วิชานั้น ๆ ดังนั้นอาจารย์จึงต้องเช็คชื่อผู้เรียนทุกชั่วโมง แต่ด้านนักศึกษาไปซ่อมหรือไปแสดงงานของวิทยาลัย อาจารย์ต้องให้เวลาเรียนนักศึกษาด้วย จากนั้นมักมีการพูดคุยกับนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ก่อนเริ่มสอน เช่น มีใครไปซ่อมการแสดง แสดงชุดอะไร จดงานตามเพื่อนทันหรือไม่ และครั้งที่แล้วสอนไว้ถึงไหน เป็นต้น

ส่วนพฤติกรรมที่พบบ่อยที่สุด คือ อาจารย์เล่าเรื่องหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อาจเป็นเพราะการสอนภาคทฤษฎี ส่วนใหญ่มีเวลาเรียนเพียง 50 นาที อาจารย์ผู้สอนจึงมักไม่นำเข้าสู่บทเรียนด้วยวิธีนี้ เพราะถ้านำเข้าสู่บทเรียนนานจะทำให้สอนเนื้อหาได้น้อย แต่อาจารย์จะใช้วิธีการเล่าเรื่องหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นตัวอย่างประกอบในการสอน

2. ขึ้นสอน พบว่าอาจารย์ใช้วิธีสอนหลายวิธีและไม่มีพฤติกรรมการสอนข้อใดมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ในเรื่องหลักการสอนภาคทฤษฎี กล่าวคือ การใช้ทักษะกระบวนการสอนทั้งการอธิบาย สาธิต การฝึกปฏิบัติ และกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้ทางทฤษฎีสัมพันธ์สอดคล้องกับภาคปฏิบัติ การใช้วิธีสอนในแต่ละแบบอาจมีความละเอียดในการถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนแตกต่างกันไปบ้าง ขึ้นอยู่กับตัวผู้สอนและผู้เรียน ความสนใจ รวมทั้งลักษณะเนื้อหาวิชาและจุดมุ่งหมายของแต่ละบทเรียน อาจมีการบอกให้จดจำบรรยายในเนื้อหาที่เป็นหลักฐานหรือความรู้ใหม่ที่ไม่ต้องการให้ขมูลบิดเบือน แต่จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยครั้งนี้พบว่า อาจารย์ใช้คำถามกระตุ้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนตลอดเวลามากที่สุด รองลงมาคือ อาจารย์บรรยาย อธิบายเนื้อหา บอกคำจำกัดความหรือขบวนการต่าง ๆ แสดงว่า การสอนภาคทฤษฎีอาจารย์ส่วนใหญ่สอนแบบบรรยายเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิ่นวดี จิระนรารักษ์ (2519) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนทั่วไป ผลการวิจัยด้านวิธีสอนพบว่า อาจารย์ในทฤษฎีวิชาใช้วิธีสอนแบบบรรยาย แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากที่สุด

พฤติกรรมการสอนที่พบบ่อยที่สุด คือ อาจารย์ให้นักศึกษาออกมารายงานหรืออภิปรายหน้าชั้น มีค่าเฉลี่ย 0.31 ซึ่งน้อยมาก แต่จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย ส่วนใหญ่กล่าวว่า มีการให้นักศึกษาทำรายงานประกอบการเรียนการสอน และให้นักศึกษารายงานหน้าชั้นโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผล แต่เนื่องจากอาจารย์มักจะให้เวลานักศึกษาไปค้นคว้า สอบถาม และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาก

ทั้งนี้เพราะมีตำราให้ค้นคว้าน้อย โดยเฉพาะเรื่องตำราต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นผู้ให้ข้อมูล ในด้านการขาดแคลนตำรานี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมภพ เพ็ญจันทร์ (2534) พบว่า ปัญหาการขาดแคลนเอกสาร หนังสือ ตำรา ฯลฯ ทางด้านนาฏศิลป์ เป็นปัญหาสำคัญยิ่งในวงการศึกษาด้านนาฏศิลป์ดนตรีไทยและนาฏศิลป์พื้นบ้าน ทั้งนี้เพราะมีสาเหตุ 2 ประการ คือ หาผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์และเชี่ยวชาญทางด้านการแต่งหนังสือด้วยยาก ครูนาฏศิลป์ที่เชี่ยวชาญ ชำนาญด้านนาฏศิลป์ ก็จะเชี่ยวชาญด้านปฏิบัติ ด้านการแต่งเท่านั้น ไม่สามารถเขียนหนังสือหรือแต่งตำราได้ ส่วนผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการเขียน ก็มักเป็นผู้รู้ในศาสตร์สาขาอื่น แล้วมาสนใจด้านนาฏศิลป์อาศัยการอ่าน ดู ฟัง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาเรียบเรียงเขียนขึ้น ซึ่งเนื้อความมักผิดพลาดไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อ่าน ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยจึงมักให้เวลานักศึกษาในการค้นคว้านาน โดยมอบหมายงานเพียงชิ้นเดียวตลอดทั้งภาคการศึกษา ส่วนใหญ่จะให้นักศึกษาทำตั้งแต่ช่วงต้นของภาคการศึกษาและกำหนดการรายงานในช่วงกลางหรือปลายภาคการศึกษา แต่ผู้วิจัยไปสังเกตพฤติกรรมการสอนในช่วงต้นของภาคการศึกษา จึงทำให้พบพฤติกรรมอาจารย์ให้นักศึกษาออกมารายงานหรืออภิปรายหน้าชั้นน้อย

ในด้านการใช้สื่อการสอน พบว่า อาจารย์ใช้สื่อการสื่อน้อยมาก โดยเฉพาะอุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ สไลด์ วิดีทัศน์ ฯลฯ ซึ่งจากการสังเกตสภาพแวดล้อมของชั้นเรียนภาคทฤษฎี ห้องเรียนส่วนใหญ่มีเพียงกระดานดำและป้ายนิเทศเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่า มีปัญหาด้านการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน และอาจารย์ส่วนใหญ่มีความต้องการให้ห้องเรียนภาคทฤษฎีมีอุปกรณ์ที่ทันสมัยพร้อม มีลักษณะคล้ายห้องโสตทัศนูปกรณ์และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวกเมื่อต้องการตัดแปลงให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ แสดงว่า อาจารย์ผู้สอนมีความต้องการใช้อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยประกอบการเรียนการสอน แต่ทางวิทยาลัยฯไม่สามารถตอบสนองให้ได้ การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์การสอนนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมภพ เพ็ญจันทร์ (2534) ซึ่งพบว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์นอกจากขาดหนังสือ ตำราแล้ว อุปกรณ์หรือสื่อทันสมัยต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนก็ขาดแคลนเป็นอันมาก ไ ม่ว่าจะเป็นเครื่องเทปบันทึกเสียง วิดีทัศน์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ฯลฯ วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพซึ่งเป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนกลาง จะมีวัสดุอุปกรณ์การสอนประเภทนี้มากกว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ใน

ส่วนภูมิภาค แต่ก็มีความจำกัด และไม่สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนทุกวันโดยปกติได้ ถ้าจะนำมาใช้ต้องขออนุญาตก่อนจึงทำให้อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่นำมาใช้ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก การศึกษาวิชาด้านศิลปะนั้น วัสดุอุปกรณ์การสอนเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และมีความจำเป็นจะต้องใช้เป็นจำนวนมาก ซึ่งสถานศึกษาส่วนใหญ่มักจะขาดแคลน จะเห็นได้จากงานวิจัยของ พันธุ์ศักดิ์ พลสารมย์ (2532) และ พิศิษฐ์ ต้นทวนิช (2529) พบว่า ผู้เรียนสาขาวิชาเอกดนตรีมีความต้องการวัสดุอุปกรณ์ เช่น เครื่องดนตรีประกอบการเรียนการสอน เนื่องจากส่วนใหญ่มีจำนวนไม่เพียงพอ หรือมีสภาพชำรุด การจะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ถ้ายังขาดอุปกรณ์ที่ทันสมัยก็คงจะทำให้บรรลุถึงความสำเร็จได้ยากลำบาก

3. ขึ้นสรุป พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นผู้สรุปแนวคิดสำคัญของบทเรียน และพฤติกรรมที่พบน้อยที่สุดคือ อาจารย์ใช้คำถามกระตุ้นให้นักศึกษาเสนอแนวคิดจากบทเรียนเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณ วิวัฒน์ปฐนี (2527) ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาในวิทยาลัยครู พบว่า ลักษณะการดำเนินการเรียนการสอนที่พบนักศึกษาปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การซักถามเมื่อเกิดความสงสัยหรือไม่เข้าใจ และการแสดงความคิดเห็นของตนในชั่วโมงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยมีการสรุปบทเรียนน้อย อาจารย์ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการสอนเมื่อจะสรุปบทเรียนอาจารย์จึงเป็นผู้สรุปแนวคิดสำคัญของบทเรียนเอง มีการเรียกนักศึกษาเป็นรายบุคคลน้อย เนื่องจากเวลาไม่พอ นอกจากนี้เนื้อหาวิชาที่ไปสังเกตการสอนมีลักษณะเป็นทฤษฎีหลักการและแบบแผนการปฏิบัติทางด้านนาฏศิลป์ไทย เช่น ภาษาท่าหรือการละเล่นของไทยประเภทต่าง ๆ ที่ครูอาจารย์ในสมัยโบราณได้บัญญัติไว้เป็นแบบแผนอยู่แล้ว การสอนส่วนใหญ่จึงเป็นการเสนอข้อเท็จจริง ดังนั้นการให้นักศึกษาเสนอแนวคิดจากบทเรียนจึงมีน้อย แต่ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2524) ได้กล่าวถึงลักษณะการบรรยายที่ดีในการสอนระดับอุดมศึกษาว่านอกจากอาจารย์ควรสรุปแนวคิดสำคัญของบทเรียนแล้ว อาจารย์ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามปัญหาที่ไม่เข้าใจหรือเรียกผู้เรียนเป็นบางคนจะเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีขึ้น ดังนั้น การเรียกผู้เรียนเป็นรายบุคคลในการซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็น จึงช่วยให้อาจารย์ทราบว่าผู้เรียนแต่ละคนเข้าใจบทเรียนเพียงใดและยังช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้นในการเรียนยิ่งขึ้น

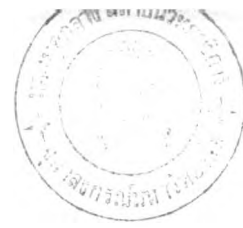
จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการสอนด้านวิธีสอนและลำดับขั้นการสอน

อาจารย์ใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา จุดมุ่งหมาย มีลำดับขั้นตอนในการสอน และจากการสังเกตพฤติกรรมการสอนครั้งนี้ พบว่าอาจารย์ใช้วิธีสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมกับลักษณะผู้สอนและผู้บรรยายที่ดี กล่าวคือ มีประสบการณ์ในวิชาที่สอน รู้เนื้อหาอย่างดี และมี การเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ส่วนข้อบกพร่องในการบรรยายก็คือ อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ยกตัวอย่างเนื้อหาให้สัมพันธ์กับบทเรียนในภาคปฏิบัติ อาจารย์ไม่ได้ยกตัวอย่างที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรืออาจารย์ยังขาดการเล่าเกร็ดความรู้และสอดแทรกอารมณ์ขันในการสอน นอกจากนี้นักศึกษาไม่มีโอกาสซักถามหรือแสดงความคิดเห็นน้อย

2.2 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านการปลูกฝัง

ความมีวินัยและคุณธรรม

พฤติกรรมการสอนด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่สอดแทรกการสอนด้านปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมให้นักศึกษาในระดับน้อยที่สุด และพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยในด้านนี้มากกว่าข้ออื่น ๆ แต่ยังคงอยู่ในระดับน้อยคือ อาจารย์อบรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ส่วนพฤติกรรมด้านการว่ากล่าวตักเตือนนักศึกษามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดทุกข้อ จะเห็นว่ามีผลสอดคล้องกับการสัมภาษณ์อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทยกล่าวว่า วิธีการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยโบราณที่มีการอบรมอย่างเข้มงวด และลงโทษด้วยการตี แต่ปัจจุบันปลูกฝังโดยไม่ได้ควบคุมอย่างใกล้ชิดหรือลงโทษ อาจารย์เพียงแต่คอยแนะนำสิ่งดีงาม โดยไม่มีการบังคับให้นักศึกษาปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงพบพฤติกรรมที่ว่ากล่าวตักเตือนน้อย แต่อาจารย์มักใช้วิธีอบรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการทำงานที่มอบหมายให้ปฏิบัติเพื่อฝึกหัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ส่วนใหญ่เป็นการอบรมในเรื่องการส่งงานให้ตรงเวลา การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงาน แต่ที่พฤติกรรมยังมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยเป็นเพราะว่าอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยมีการมอบหมายให้นักศึกษาทำงานหรือทำรายงานน้อย พฤติกรรมการอบรมเรื่องความรับผิดชอบในการทำงานจึงน้อยตามไปด้วย ส่วนพฤติกรรมที่ปฏิบัติที่น้อยที่สุดและมีค่าเฉลี่ยต่ำคือ อาจารย์ปรับเปลี่ยนการสอนด้วยการใช้สายตา และการหยุดพูดเมื่อนักศึกษานุดคุดหรือไม่สนใจเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะในขณะที่ไปสังเกตการสอน

นักศึกษาส่วนใหญ่จะมีความตั้งใจเรียน ไม่นุดคุดกัน จึงไม่พบพฤติกรรมของอาจารย์ที่จะต้องดูแลหรือปรามนักศึกษาดังกล่าว และจากการสัมภาษณ์อาจารย์เพิ่มเติมพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่จะตั้งใจเรียน เนื่องจากมีจำนวนผู้เรียนเป็นกลุ่มน้อย โดยเฉพาะวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาค มีจำนวนผู้เรียนห้องหนึ่งประมาณ 10-20 คน และนักศึกษาส่วนใหญ่จะเรียนกับอาจารย์ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติอยู่แล้วจึงรู้จักอาจารย์ผู้สอนเป็นอย่างดี

จะเห็นว่า พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ด้านการปลูกฝังความมีวินัย และคุณธรรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะปัญหาด้านเวลาเรียนไม่พอ ซึ่งจากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนพบว่า วิชาทฤษฎีบางวิชามีเนื้อหาหนัก แต่เวลาเรียนน้อย นอกจากนี้วิทยาลัยนาฏศิลป์ยังมีกิจกรรมพิเศษทางด้าน การแสดงมาก ซึ่งส่วนใหญ่อาจารย์ผู้สอนวิชานาฏศิลป์ไทยจะต้องปฏิบัติหน้าที่พิเศษ เช่น การฝึกซ้อม ชูการ์ แต่งตัวผู้แสดง ฯลฯ และบางครั้งต้องใช้เวลาสอนภาคทฤษฎีไปปฏิบัติหน้าที่พิเศษเหล่านี้ ทำให้เวลาสอนไม่เพียงพอ อาจารย์ต้องรีบสอนเพื่อให้จบตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร อาจารย์ส่วนใหญ่จึงสอนเน้นเนื้อหา และมีการสอดแทรกการอบรมวินัยและคุณธรรมน้อย

2.3 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านปฏิสัมพันธ์

ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

พฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน พบว่า พฤติกรรมที่อาจารย์ปฏิบัติส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยที่กล่าวว่าปัจจุบันอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กันน้อยลง โดยจากการสังเกตพฤติกรรมการสอน พฤติกรรมที่อาจารย์ปฏิบัติมากกว่าข้ออื่น ๆ แต่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง คือ อาจารย์แสดงความเป็นกันเองกับนักศึกษาด้วยการแสดงท่าที วาจา และสีหน้ายิ้มแย้มกับนักศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยที่สอนภาคทฤษฎีส่วนใหญ่จะสอนภาคปฏิบัติด้วย ทำให้อาจารย์รู้จักนักศึกษาเป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อเข้าสอนจึงมีความเป็นกันเองกับนักศึกษา แต่เมื่อพิจารณาพฤติกรรมข้ออื่น ๆ แล้วพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะอาจารย์ชมเชยหรือชื่นชม เมื่อนักศึกษาตอบคำถามได้ หรือทำงานสำเร็จมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ถึงแม้ว่าการสอนของอาจารย์ส่วนใหญ่จะถามกระตุ้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนตลอดเวลา แต่อาจารย์มักไม่แสดงความชื่นชมนักศึกษาจากการตอบคำถาม อาจจะเป็นเพราะอาจารย์ส่วนใหญ่มักจะถามในเรื่องที่นักศึกษาเรียน

ผ่านมาแล้ว เป็นการทบทวนความรู้เดิม และบางครั้งอาจารย์ถามโดยไม่สนใจคำตอบของนักศึกษา นอกจากนี้ในช่วงการสังเกตพฤติกรรมการสอน ส่วนใหญ่นักศึกษาไม่ได้จัดทำกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติ จึงทำให้อาจารย์มีพฤติกรรมการชมเชยหรือชื่นชมเมื่อนักศึกษาตอบคำถามได้หรือทำงานสำเร็จอยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยเกี่ยวกับวิธีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับนักศึกษาในเวลาเรียน มีความเห็นว่า อาจารย์จะต้องให้ความเป็นกันเองกับนักศึกษา ทำอารมณ์ให้เบิกบานแจ่มใส ใช้วาจาสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนเท่าเทียมกัน ได้ถามทุกข์สุขและผลการเรียน ให้ความรักและความไว้วางใจนักศึกษา และพยายามค้นคว้าหาความรู้ที่คิดว่าผู้เรียนควรจะได้รับเพิ่มเติม ส่วนการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับนศึกษานอกเวลาเรียน อาจารย์จะต้องมีความกระตือรือร้น เมื่อนักศึกษามาขอคำปรึกษา การแนะนำและบอกแหล่งความรู้ การยิ้มแย้มและให้ความเมตตาเมื่อนักศึกษามาพบ และให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาหารกลางวันให้แก่นักศึกษาที่มีความยากจน พฤติกรรมการแสดงออกของอาจารย์ตามวิธีการดังกล่าวนี้นอกจากจะช่วยสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาแล้วยังเป็นแรงเสริมในการเรียนให้นักศึกษาด้วย ซึ่ง บัณฑิตา ชีตตรง (2512) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการแสดงออกของอาจารย์ในทางยอมรับหรือสนับสนุนความคิดเห็นและความรู้สึกของนักศึกษา ชมหรือให้กำลังใจจะมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพในการเรียนของนักศึกษา แต่จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในครั้งนี่ยังไม่พบว่า อาจารย์ปฏิบัติพฤติกรรมการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับนักศึกษาดังกล่าวอย่างครบถ้วน

2.4 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านการประเมินผล

พฤติกรรมสอนด้านการประเมินผล พบว่า อาจารย์ใช้วิธีประเมินผลด้วยการสังเกตความสนใจในบทเรียนของนักศึกษาจากการถามคำถามหรือตอบคำถามมากกว่าวิธีการอื่น ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านการประเมินผลระหว่างคาบเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการสังเกตความสนใจของผู้เรียน และให้นักศึกษาตอบคำถาม ส่วนพฤติกรรมการประเมินผลที่พบรองลงมาคือ อาจารย์ถามเพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทบทวนความสามารถในการจำและความเข้าใจ ส่วนอาจารย์ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นหรือวิเคราะห์ปัญหาจากบทเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า พฤติกรรมสอนของอาจารย์ไม่ว่าจะเป็นชั้นสอนหรือชั้นสรุป อาจารย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ นักศึกษา

มีการแสดงความคิดเห็นหรือวิเคราะห์ปัญหาบ่อย นอกจากนั้นเนื้อหาวิชาที่ไปสังเกตพฤติกรรม ได้แก่ วิชาการเล่นของไทย การแต่งกายและแต่งหน้า การละครสมัยใหม่ และภาษานาฏศิลป์ ส่วนใหญ่อาจารย์สอนเกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี และแบบแผนการปฏิบัติ อาจารย์จึงเน้นการประเมินผลด้านความรู้ความจำมากกว่าการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ผู้เรียนจึงไม่ค่อยได้แสดงความคิดเห็นหรือวิเคราะห์ปัญหาจากบทเรียน ส่วนการประเมินผลด้วยการมอบหมายงานให้ค้นคว้า การทำงานเป็นกลุ่ม และการทดสอบย่อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับท้าย เนื่องมาจากอาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากกว่าการให้นักศึกษาทำรายงาน การสาธิต หรือการให้ลงมือปฏิบัติ ดังนั้นการประเมินผลด้วยวิธีการดังกล่าวจึงน้อยตามไปด้วย

ดังนั้นการที่พฤติกรรมด้านการประเมินผลส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยที่สุด ยกเว้นอาจารย์สังเกตความสนใจในบทเรียนของนักศึกษาจากการถามคำถามหรือตอบคำถาม มีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะเนื้อหาวิชาและวิธีสอนในคาบเรียนนั้น ๆ เหมาะสมกับการประเมินผลด้วยวิธีดังกล่าวมากกว่าข้ออื่น ๆ

3. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติ

3.1 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านวิธีสอนและ

ลำดับขั้นการสอน จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย พบว่า อาจารย์ใช้วิธีสอนแบบฝึกปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนฝึกหัดปฏิบัติซ้ำ ๆ ซึ่งจะพบมากที่สุดตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียนไปจนถึงการประเมินผล ส่วนลักษณะการสอนของอาจารย์พบว่า อาจารย์มีพฤติกรรมการสอนที่สำคัญ 2 ประการ คือ การสอนโดยการสาธิตให้นักศึกษาเลียนแบบ และการให้นักศึกษาฝึกหัดปฏิบัติด้วยตนเอง โดยอาจารย์คอยควบคุมและแก้ไขข้อบกพร่องในการรำของผู้เรียนด้วยการจับท่าทำให้ถูกต้องสวยงาม ทั้งนี้เนื่องมาจากการฝึกหัดนาฏศิลป์ไทย ครูจะต้องเป็นต้นแบบท่ารำให้ผู้เรียน เพราะผู้เรียนไม่สามารถฝึกฝนได้จากการอ่านหนังสือ หรือจากสื่อการสอนเพียงอย่างเดียว แต่สื่อการสอนช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและมีความสมบูรณ์มากขึ้น กล่าวคือ ทำให้สามารถรำเข้ากับดนตรีได้อย่างกลมกลืน ส่วนวิธีที่ค้นใช้เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบท่ารำ แต่ก็จะต้องมีอาจารย์ควบคุมและสาธิตให้ดูด้วย เพราะวิธีที่ค้นจะสามารถใช้ได้ดีสำหรับการทบทวนและเหมาะสำหรับผู้ฝึกหัดมาเป็นระยะเวลานาน มีทักษะและลีลาในการรำดีอยู่แล้วเท่านั้น ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยจึงมีพฤติกรรมการสอนโดยการสาธิตท่ารำให้นักศึกษารำตามมาก และเมื่อ

ผู้เรียนสามารถเลียนแบบหรือจำทำซ้ำของอาจารย์ได้แล้ว ก็จะต้องฝึกหัดปฏิบัติซ้ำ ๆ เพื่อให้
เกิดความชำนาญ ส่วนการที่จะมีลีลาท่ารำที่ถูกต้องและสวยงาม อาจารย์จะต้องแก้ไขข้อ
บกพร่องในการรำของผู้เรียนด้วยการจับท่าทาง มือ แขน ขา ให้อยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้อง
สวยงาม เนื่องจากความสามารถและพรสวรรค์ของผู้เรียนแต่ละคนไม่เท่ากัน แล้วแต่ว่าใคร
จะสามารถจดจำรายละเอียดจากการสาธิตท่ารำของอาจารย์ได้มากเพียงใด ดังนั้นอาจารย์
จึงต้องช่วยเหลือนักศึกษาที่ยังมีฝีมือในการรำไม่ดี และขาดพรสวรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ไทย
โดยการแก้ไขข้อบกพร่องในการรำให้ผู้เรียน จึงทำให้พบพฤติกรรมการจับท่ารำให้ผู้เรียนนี้
มากโดยเฉพาะในการสอนชั้นปฏิบัติ การจับท่ารำให้ผู้เรียนนี้เป็นขั้นตอนการสอนที่สำคัญ
อย่างหนึ่ง ซึ่ง ประทีน พวงสำลี (2512) กล่าวว่า ในการสอนนั้นผู้สอนจะต้องจับให้
ผู้เรียนรำท่าทางได้ถูกต้อง สวยงามตามความต้องการของครู โดยปกติแล้ว หลังจากที่ครู
ต่อท่ารำและผู้เรียนสามารถจำท่ารำได้ตามลำดับแล้ว ครูจะใช้วิธีจับตัวผู้เรียนให้ท่ารำเข้า
ระดับจนสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องอย่างอัตโนมัติ สำหรับขั้นตอนในการสอนและการต่อท่ารำ
ผู้วิจัยจะอภิปรายเป็นประเด็นตามลำดับขั้นดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน พบว่า อาจารย์ให้นักศึกษารำเพื่อทบทวน
บทเรียนเดิมร้อยละ 78.13 ซึ่งเป็นเปอร์เซ็นต์ค่อนข้างสูง และไม่ปรากฏพฤติกรรมอาจารย์
ให้นักศึกษารายงานประวัติความเป็นมาของบทเรียนที่จะสอนในการนำเข้าสู่บทเรียน จะเห็น
ว่ามีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านการนำเข้าสู่บทเรียนกล่าว
คือ อาจารย์ส่วนใหญ่จะนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการทบทวนบทเรียนที่ต่อไว้ ยกเว้นการสอนใน
คาบเรียนแรกที่อาจมีการเล่าประวัติความเป็นมา หรือมีการซักถามผู้เรียน โดยอาจารย์
ส่วนใหญ่จะให้นักศึกษาทำรายงานประวัติที่มาของบทเรียน แต่จะให้ผู้เรียนออกมารายงาน
หลังจากการต่อบทเรียนจบแล้ว หรือตามกำหนดเวลาที่นัดหมายกับผู้เรียนตามแผนการสอน
อาจารย์บางท่านให้นักศึกษานำไปรายงานในช่วงโม่งการสอนภาคทฤษฎี เพื่อให้การเรียนการ
สอนนาฏศิลป์ไทยมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จึงไม่มีการให้
นักศึกษานำออกมารายงานประวัติที่มาของบทเรียนในขั้นนำเข้าสู่บทเรียนภาคปฏิบัติ

2. ขั้นสอน พบว่า อาจารย์ใช้วิธีสอนโดยการสาธิตท่ารำให้
นักศึกษารำตามมาก แสดงว่าอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยยังคงใช้หลักการสอนที่ยึดถือมาตั้งแต่
โบราณ คือ การสาธิตให้นักศึกษารำตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญสม ลุขมาลนงษ์
(2536) ซึ่งได้ศึกษานาฏกรรมกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนวิชาเอกนาฏศิลป์ไทยในสถาบัน

ราชภัฏ อุดรธานี ด้านการเสนอเนื้อหาพบว่า อาจารย์ผู้สอนยังคงยึดถือรูปแบบการสอนดั้งเดิมที่ปฏิบัติสืบเนื่องต่อ ๆ กันมาคือ การสอนแบบให้ผู้เรียนเรียนด้วยการปฏิบัติ การเลียนแบบจากอาจารย์ผู้สอน และใช้การสังเกตจดจำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในเรื่องหลักและวิธีสอนนาฏศิลป์ไทย คือ การทำตัวอย่างให้นักศึกษาคูให้นักศึกษาปฏิบัติตาม และการฝึกหัดปฏิบัติซ้ำ ๆ หรือการสอนในท่ายืนซ้ำ ๆ จนกว่านักศึกษาจะปฏิบัติได้ถูกต้องและสวยงาม ซึ่งจากการสัมภาษณ์ จตุพร รัตนวราหะ ได้กล่าวถึงสาเหตุที่จะต้องสอนโดยให้ผู้เรียนปฏิบัติซ้ำ ๆ ว่า เนื่องจากการสอนนาฏศิลป์ไทยไม่มีตำราให้อ่านต้องอาศัยการเลียนแบบและความจำจากการฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ ซึ่งต้องใช้เวลามากแต่ทำให้มีคุณภาพ

สำหรับพฤติกรรมการสอนที่พบในระดับมาก รองลงมาคือ

อาจารย์อธิบายท่ารำประกอบการสาธิตและอาจารย์บอกนาฏยศัพท์ในขณะที่ต่อท่ารำ แสดงให้เห็นว่า อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในปัจจุบัน มีการอธิบายและบอกนาฏยศัพท์ในขณะที่ปฏิบัติให้นักศึกษาคู ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันมีนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น การต่อท่ารำโดยการสาธิตอย่างเดียว อาจทำให้นักศึกษามองเห็นอาจารย์ตลอดทั้งมือ แขน ลำตัว ศีรษะไม่ชัดเจนโดยเฉพาะนักศึกษาที่อยู่ด้านหลัง จึงต้องมีการอธิบายท่ารำและใช้นาฏยศัพท์ช่วย ซึ่งนักศึกษานาฏศิลป์จะสามารถเข้าใจได้จากการเรียนในภาคทฤษฎี และประสบการณ์ในการฝึกมาตั้งแต่ชั้นเล็ก ๆ เช่น อาจารย์บอกว่าจับหลังผู้เรียนก็สามารถเข้าใจว่า คือ การใช้นิ้วหัวแม่มือจรดกับนิ้วชี้ หักข้อมือ กรัดนิ้วตึง และส่งแขนไปข้างหลังในลักษณะตึงแขนเช่นเดียวกัน การใช้นาฏยศัพท์จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย การอธิบายท่ารำประกอบการสาธิตนี้ยังสอดคล้องกับการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย ที่มีอายุต่ำกว่า 44 ปีลงมาเกี่ยวกับหลักการสอนนาฏศิลป์ไทย กล่าวคือ การทำตัวอย่างให้นักศึกษาคูโดยที่อาจารย์ผู้สอนจะต้องอธิบายอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกขั้นตอนประกอบในการปฏิบัติให้ดูด้วย แต่จากการสังเกตพบว่า การสาธิตให้นักศึกษารำตามมีค่าเฉลี่ยมากกว่าการอธิบายท่ารำประกอบการสาธิต ทั้งนี้เนื่องมาจากการสอนนาฏศิลป์ไทยส่วนใหญ่ใช้ผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป บางวิทยาลัยใช้ผู้สอน 5-10 คน ตามจำนวนผู้เรียน โดยเฉพาะวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ การสอนจึงมีลักษณะสอนเป็นทีมคือต้องมีการสอนร่วมกัน ดังนั้นอาจารย์อาจจะไม่ได้สาธิตการรำทุกคน กล่าวคือ อาจารย์จำนวนหนึ่งสาธิต และมีอาจารย์คนหนึ่งเป็นผู้อธิบาย หรืออาจจะสลับกันอธิบาย ทำให้มีปริมาณของพฤติกรรมแตกต่างกัน

พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่พบน้อยที่สุด คือ อาจารย์บอกความแตกต่างและคล้ายคลึงของท่ารำที่เรียนผ่านมาแล้ว อาจเป็นเพราะว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มักจะมุ่งการสอนแบบสาธิต คือ การต่อท่ารำให้จบเพลงและทันตามกำหนดเวลาจึงทำให้ไม่มีเวลาในการเสริมความเข้าใจให้ผู้เรียน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ จำเรียง พุฒประดับเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยกล่าวว่า หลักสูตรในระบบหน่วยกิต ทำให้ความงดงามของลีลา การรำต้องลงไป มีแต่ปริมาณแต่ขาดคุณภาพปัญหาการสอนขาดการเน้นด้านลีลาและความเข้าใจในท่ารำนี้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมนาด โสภณ (2531) ซึ่งได้ศึกษาพัฒนาการของการศึกษาวิชาชีพนาฏศิลป์ในประเทศไทยพบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชานาฏศิลป์ขาดความเข้มข้นในการถ่ายทอดวิชานาฏศิลป์ ขาดการเน้นให้รู้และเข้าใจในท่ารำนอกจากนี้ในคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรการเรียนการสอนภาคปฏิบัติยังกำหนดให้นักศึกษสามารถวิเคราะห์ท่ารำและความสัมพันธ์ของท่ารำได้นอกเหนือจากการรำและร้องได้อย่างถูกต้องและสวยงาม

ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยจึงควรเน้นให้นักศึกษารู้จักการวิเคราะห์ความแตกต่างและคล้ายคลึงของท่ารำให้ผู้เรียนด้วย เพราะอาจารย์นอกจากจะเป็นแม่แบบให้ผู้เรียนแล้ว ยังควรสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ท่ารำได้ จึงจะทำให้การเรียนการสอนมีความสมบูรณ์ และครบตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในรายวิชา

พฤติกรรมการสอนภาคปฏิบัติของอาจารย์ในชั้นสอนนี้ไม่มี

พฤติกรรมข้อใดอยู่ในระดับมากที่สุด อาจจะเป็นเนื่องจากลำดับขั้นในการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติไม่กำหนดตายตัวทุกคาบเรียน กล่าวคือ ถ้าอาจารย์ผู้สอนสอนจบบทเรียนหนึ่ง ๆ หรือช่วงหนึ่ง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในจุดประสงค์รายวิชาแล้ว การสอนในคาบนั้นจะไม่มี การต่อท่ารำ แต่จะให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติและทบทวนบทเรียน แล้วให้นักศึกษาสอบเป็นการเก็บคะแนน โดยอาจารย์จะคอยควบคุมแต่จะไม่มีพฤติกรรมสอนหรือการสาธิตท่ารำในคาบเวลาเรียนนั้น ๆ จึงทำให้ค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมในชั้นสอนไม่มีข้อใดที่ถึงระดับมากที่สุด

สำหรับการใช้สื่อการสอน พบว่า อาจารย์ใช้เครื่องบันทึกเสียงประกอบการเรียนการสอนมาก รองลงมาคืออาจารย์ให้นักศึกษานำอุปกรณ์การแสดงที่เป็นวัสดุของจริงหรือของจำลองมาใช้ประกอบการฝึกหัด แต่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากช่วงเวลาที่ไปสังเกตการสอนเป็นบทเรียนที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ประกอบการฝึกหัด

เช่น ระบายจันทกนิรี ระบายชามศาล เป็นต้น ส่วนสื่อการสอนที่นำมาใช้น้อยที่สุด คือ การใช้ไม้เคาะจังหวะประกอบการรำ มีค่าเฉลี่ย 1.69 แต่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.44 ซึ่งมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานสูง เนื่องจากการสอนโยนอาจารย์ผู้สอนจะต้องใช้ไม้เคาะจังหวะประกอบการสอน ส่วนการสอนละครไม่พบว่าอาจารย์ใช้ไม้เคาะจังหวะประกอบการสอนในการไปสังเกตพฤติกรรมการสอนครั้งนี้ จึงทำให้ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูง การใช้ไม้เคาะจังหวะมีความสำคัญ จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ กวี วรศรินทร์ ที่กล่าวว่า ไม้เคาะจังหวะเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการให้จังหวะผู้ฝึกหัดโยน เช่น ท่าเก็บจะเคาะรัวไม้ ท่ายึดกระบวยใช้จังหวะเคาะไม้ 1, 2 ซึ่งผู้เรียนทุกคนจะต้องทราบ และปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียง ตรงกับจังหวะการเคาะไม้ ดังนั้นไม้เคาะจังหวะจึงเป็นอุปกรณ์สำคัญที่อาจารย์ผู้สอนทุกคนจะต้องใช้ในการฝึกหัดโยนเพื่อกำกับจังหวะให้ผู้เรียน ซึ่งแตกต่างจากการสอนรำไม่ต้องใช้ไม้เคาะจังหวะ ดังที่ได้อภิปรายแล้ว

3. ชั้นปฏิบัติ พฤติกรรมการสอนในชั้นฝึกปฏิบัติที่พบมากคือ อาจารย์ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติและรำทบทวนด้วยตนเอง รองลงมาคือ อาจารย์แก้ไขข้อบกพร่องให้นักศึกษาที่ยังปฏิบัติไม่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย ด้านลำดับชั้นการสอนในชั้นปฏิบัติ พบว่า การฝึกปฏิบัติหลังจากต่อท่ารำไปช่วงหนึ่ง ๆ คือ การให้นักศึกษาปฏิบัติเองและอาจารย์จะแก้ไขข้อบกพร่องด้วยการจับท่ารำให้ผู้เรียนให้ถูกต้องสวยงาม มีลีลาและความประณีต ซึ่งการแก้ไขข้อบกพร่องด้วยการจับท่ารำให้ผู้เรียนนี้เป็นเทคนิคการสอนอย่างหนึ่งที่อาจารย์ผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคการจับท่ารำผู้เรียน เช่น

อุดม อังศุธร (สัมภาษณ์) กล่าวถึงเทคนิคการจับท่ารำให้ผู้เรียนว่าทุกส่วนของร่างกายอาจารย์สามารถใช้แก้ไขการรำของผู้เรียนได้ทั้งหมด ได้แก่ การใช้นิ้วมือ คอ ก หัวเข่า ฯลฯ กดลงไปตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายผู้เรียน เช่น กดไหล่ ศีรษะ เอว คางไปพร้อมกัน

อาคม สายาคม (2525) มีวิธีการจับท่ารำของผู้เรียนโดยการใช้นิ้วที่แหลมคมของครุจิกลงไปกดที่ตัวผู้เรียนแทนการใช้นิ้วจับอย่างนุ่มนวล หรือเวลาฝึกหัดท่าใดท่าหนึ่ง ครูจะให้ผู้เรียนทำท่านั้นอยู่นาน ๆ จนกว่าครูจะเดินจับท่าทางให้ปฏิบัติถูกต้องครบถ้วนทุกคน

นอกจากนี้ จำเรียง นุชประดับ (สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงการสอนนาฏศิลป์ไทยว่า อาจารย์ต้องสอนอย่างไม่ปล่อยปละละเลย ต้องคอยกวาดชั้นวงสูง วงต่ำ ระดับการยกแขน ขา เท้า การทรงตัว โดยเฉพาะนักศึกษาที่มีฝีมือในการรำยังไม่ดี การเข้มงวดและจับทำรำให้ผู้เรียนบ่อย ๆ จะทำให้มีฝีมือดีขึ้น เพราะมือของครูถือเป็นยาวิเศษสำหรับผู้เรียน

สรุปการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติด้านวิธีสอนและลำดับขั้นการสอนนั้น จะพบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญคือ การต่อท่าและการฝึกปฏิบัติ แต่จากการสังเกตพฤติกรรม การสอนของอาจารย์ด้านการใช้เวลาในการสอนพบว่า อาจารย์ใช้เวลาในขั้นนำเข้าสู่บทเรียนเฉลี่ย 9.7 นาที ชั้นสอน 54.8 นาที และชั้นปฏิบัติ 23.6 นาที แสดงว่าอาจารย์ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการต่อท่ารำ และมีการฝึกปฏิบัติน้อย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ อุดม อังศุธร เห็นว่า การสอนนาฏศิลป์ไทยในปัจจุบันมีการให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติน้อย บางทีต้องต่อท่ารำเลย โดยไม่คำนึงว่าผู้เรียนทุกคนจะจำท่ารำที่สาธิตให้ดูแล้วได้หรือยัง ที่จริงการสอนนาฏศิลป์ผู้เรียนจะต้องจำท่ารำให้ได้ เพราะไม่สามารถทบทวนจากการอ่านตำราได้ ต้องปฏิบัติและใช้วิธีการจำอย่างเดียว นอกจากนี้ เดวิส เค อีเวอร์ (1980) ยังได้แบ่งลำดับขั้นการสอนไว้ดังนี้ การสอนควรใช้เวลาร้อยละ 25 ในการสาธิต และร้อยละ 60 ให้ผู้ฝึกเลียนแบบ โดยครูจะต้องเป็นผู้คอยควบคุม จะเห็นได้ว่า การสอนภาคปฏิบัติลำดับขั้นในการฝึกปฏิบัติโดยมีอาจารย์ควบคุมอยู่เป็นสิ่งที่สำคัญและควรให้เวลาผู้เรียนมาก

3.2 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม

พฤติกรรมการสอนด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย สำหรับข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น ๆ แต่อยู่ในระดับปานกลางคือ อาจารย์ให้นักศึกษารูจักแบ่งงานหรือฝึกหัดกันเป็นกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติจะต้องให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ โดยการรำเป็นกลุ่ม รำเดี่ยว หรือรำพร้อมกันทั้งชั้นอยู่แล้ว จึงทำให้พบพฤติกรรมอาจารย์ให้นักศึกษารูจักแบ่งงานหรือฝึกหัดกันเป็นกลุ่มมากกว่าพฤติกรรมอื่น

สำหรับพฤติกรรมการสอนด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมที่พบรองลงมา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยคือ นักศึกษาแสดงความเคารพอาจารย์ เช่น การไหว้

การกราบ การอบรมผู้เรียนนาฏศิลป์ไทยให้มีสัมมาคารวะครูอาจารย์เป็นสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง ธนิต อยู่โพธิ์ (2516) กล่าวว่า การเคารพกราบไหว้ระลึกถึงคุณของครูเป็นคุณนิมิตของศิษย์ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าศิษย์ผู้นั้นเป็นคนมีกตัญญูกตเวที แต่มีใช้จะพากันเคารพกราบไหว้ระลึกถึงเฉพาะท่านที่ล่วงลับไปแล้ว และเฉพาะแต่ในวันทำพิธีไหว้ครูเท่านั้น ความจริงศิษย์จะต้องเคารพระลึกถึงทั้งท่านที่ล่วงลับไป และท่านที่ยังมีชีวิตอยู่ในบัดนี้ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การปลูกฝังให้นักศึกษาแสดงความเคารพอาจารย์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นการทำให้ นักศึกษามีความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ และมีสัมมาคารวะแล้วยังเป็นการสร้างความกตัญญูกตเวทีอีกด้วย ในสมัยโบราณนักเรียนจะต้องกราบขอพรคุณและระลึกถึงครูทุกครั้งที่ทำจบเพลงหนึ่ง ๆ แต่ปัจจุบันอาจารย์ไม่ค่อยเคร่งครัดในการอบรมสั่งสอนให้นักศึกษาปฏิบัติมากเหมือนสมัยโบราณ ดังนั้นนักศึกษาในปัจจุบันจึงไม่รู้ลึกผูกพันหรือเห็นว่าครูอาจารย์เป็นผู้มีพระคุณ จะเห็นได้จากนักศึกษาเมื่อเรียนจบในปีหนึ่ง ๆ แล้วจะไม่รู้จักหรือทำความเคารพอาจารย์ที่ไม่ได้สอนตนเองในปีนั้น ปัจจุบันความอ่อนน้อมและมีสัมมาคารวะต่ออาจารย์และรุ่นพี่ อันเป็นคุณลักษณะของนักศึกษาวិทยาลัยนาฏศิลป์ในสมัยโบราณนั้นวันจะสูญหายไป

ส่วนพฤติกรรมที่พบน้อยที่สุดคือ อาจารย์ว่ากล่าวตักเตือนเมื่อนักศึกษาเข้าชั้นเรียนไม่ตรงเวลา สาเหตุที่อาจารย์ไม่ว่ากล่าวตักเตือนนักศึกษา ส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากตามปกติแล้ว นักศึกษาวิชาเอกนาฏศิลป์ไทยมักจะต้องไปร่วมแสดงในกิจกรรมพิเศษของวิทยาลัยเป็นประจำ ซึ่งต้องใช้เวลาเรียนไปฝึกซ้อมการแสดงหรือไปแสดงจริงบ้าง อาจารย์ส่วนใหญ่ทราบข้อจำกัดนี้จึงไม่ว่ากล่าวนักศึกษาที่เข้าเรียนช้าเนื่องจากไปซ้อมการแสดง หรือปฏิบัติหน้าที่พิเศษให้วิทยาลัย นอกจากนี้การเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติ นั้น นักศึกษาทุกคนจะต้องนั่งโจงกระเบน (ผ้าแดง) ในการฝึกหัดเพื่อให้มีความสะดวก กระฉับกระเฉงในการฝึก และเป็นแบบแผนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ นิตยา จามรมาน ได้กล่าวว่า ผู้หญิงจะต้องเปลี่ยนผ้าโจงกระเบนให้เป็นที่ เพื่อฝึกความมีวินัยของตนเองด้วย

ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยจะต้องให้เวลานักศึกษาเพื่อเปลี่ยนผ้าโจงกระเบนก่อนการเข้าเรียนหรือฝึกหัดปฏิบัติ โดยอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่จะให้เวลาผู้เรียนในการเปลี่ยนเสื้อผ้า แต่จะต้องเข้าชั้นเรียนอย่างช้า ไม่เกิน 15 นาที เมื่อนักศึกษาเข้าชั้นเรียนสายไม่เกิน 15 นาที อาจารย์จะไม่ว่ากล่าวนักศึกษา

จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ด้านการใช้เวลาในการสอน พบว่า อาจารย์เข้าสอนช้าประมาณ 11 ถึง 15 นาที มากที่สุดเช่นกัน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากอาจารย์ส่วนใหญ่มักจะรอให้นักศึกษาเปลี่ยนผ้าใจกระเบนและมาครบทุกคนก่อนจึงเข้าสอน การที่อาจารย์เข้าสอนช้านี้อาจเป็นตัวอย่างให้นักศึกษาเข้าชั้นเรียนไม่ตรงเวลา หรือไม่กระตือรือร้นที่จะรีบมาเข้าเรียนก่อนเวลาที่ได้กำหนดไว้

สรุปพฤติกรรมการสอนด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมจากการสังเกตการสอนครั้งนี้พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย ซึ่งกล่าวว่า พฤติกรรมด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป สมัยโบราณอาจารย์จะให้ความสำคัญกับการปลูกฝังพฤติกรรมด้านนี้ให้ผู้เรียนนาฏศิลป์ไทย เนื่องจากอาจารย์มีเวลาอยู่กับผู้เรียนและมีเวลาในการฝึกหัด ตลอดจนการทบทวนนาน ทำให้อาจารย์มีเวลาเข้มงวดเรื่องวินัย การเข้าเรียนให้ตรงเวลา การจัดแถวในการฝึก หรือการสอดแทรกการอบรมด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพนานฏศิลป์ไทยได้อย่างเต็มที่ ปัจจุบันมีเวลาในการถ่ายทอดน้อยลง แต่หลักสูตรการสอนเพิ่มขึ้น ผู้เรียนและผู้สอนมีภาระงานมากขึ้น อาจารย์จึงต้องใช้เวลา ส่วนใหญ่ในการสอน การต่อท่ารำ ทำให้พบพฤติกรรมในด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมในระดับน้อย เพราะไม่มีเวลามาฝึกการจัดแถว การแปรแถว หรือเหลือเวลาในการอบรมวินัยและคุณธรรมแก่ผู้เรียนในระหว่างที่ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง หรือช่วงต้นและหลังการเรียนทุกวันเหมือนสมัยโบราณ

3.3 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

พฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น ๆ แต่อยู่ในระดับปานกลาง คือ อาจารย์ช่วยเหลือนักศึกษาที่มีข้อบกพร่องในการรำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ซึ่งจากการสัมภาษณ์พฤติกรรมการสอน อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการสอนและต่อท่ารำมาก ทำให้มีเวลาแก้ไขข้อบกพร่องในการรำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มน้อยลง ต่างจากการสอนในสมัยโบราณที่ใช้วิธีการถ่ายทอดตัวต่อตัว ปากต่อปาก และฝึกปฏิบัติอย่างหนักเนื่องจากมีเวลาในการฝึกหัดมาก นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยเห็นว่า ปัจจุบัน

ความใกล้ชิดระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนลดลง ทั้งนี้เป็นเพราะเวลาเรียนภาคปฏิบัติน้อยลงทำให้ อาจารย์ไม่มีเวลาที่จะถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว หรือแก้ไขข้อบกพร่องเป็นรายบุคคลให้นักศึกษา ได้มากและทั่วถึงเหมือนสมัยก่อน

นอกจากนี้พบว่าอาจารย์แสดงความสนิทสนมกับนักศึกษาโดยการเรียก ชื่อและทักทายนักศึกษา และอาจารย์แสดงความเป็นกันเองด้วยการแสดงท่วงที วาจา และ สีสหน้าที่ยิ้มแย้มกับนักศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ทั้งที่อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยภาค ปฏิบัติควรจะมีความเป็นกันเองกับผู้เรียนมาก เนื่องจากลักษณะการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย ต้องอาศัยการถ่ายทอดใกล้ชิด และอาจารย์ผู้สอนรู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดี เพราะอาจารย์มักจะ สอนตามผู้เรียน กล่าวคือ อาจารย์จะสอนตั้งแต่ผู้เรียนเข้าเรียนชั้นต้นปีที่ 1 ถึงชั้นต้นปีที่ 3 หรือสอนชั้นสูงปีที่ 1 ถึงชั้นสูงปีที่ 2 อาจารย์ส่วนใหญ่จึงรู้จักนิสัยตลอดจนฝีมือในการรำของ ผู้เรียนดี แต่จากการสังเกตพฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนใน ระหว่างคาบเรียนพบว่า อาจารย์ให้ความสำคัญสนิทสนมและความเป็นกันเองกับนักศึกษาน้อย อาจ จะเป็นเพราะว่าอาจารย์มีความมุ่งมั่นที่จะสอนและต่อท่ารำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธุ์ศักดิ์ พลสารมัย (2532) ที่ศึกษาพฤติกรรมการสอนดนตรีในวิทยาลัยอิสานใต้ พบว่า ความมีอารมณ์ขันของอาจารย์อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าอาจารย์ผู้สอนดนตรีมีความ จริงจังต่อการสอนในชั้นเรียนมาก เพราะต้องการให้นักศึกษาได้รับความรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งมัก จะไม่คำนึงถึงอารมณ์ของผู้เรียนในขณะนั้น จึงทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนนาฏศิลป์ไทยควรมีลักษณะเหมือนใน สมัยโบราณ กล่าวคือ มีความสัมพันธ์กันประคองหรือแม่กับลูก โดยอาจารย์ควรจะมียิ้มแย้ม สร้างความอบอุ่น ให้ความเมตตา และอุทิศเวลาในการถ่ายทอดเทคนิคพิเศษหรือแก้ไข ข้อบกพร่องในการรำให้นักศึกษาที่มีความขยันและใฝ่หาความรู้ ทั้งในเวลาเรียนและนอก เวลาเรียน ส่วนนักศึกษาก็ควรมีความกตัญญู ขยันหมั่นเพียร และอดทนในการฝึกหัดปฏิบัติ เพิ่มเติม เพื่อให้วิทยาลัยนาฏศิลป์คงเป็นสถาบันการศึกษาทางวิชาชีพที่มีความเป็นเลิศด้าน นาฏศิลป์ และผลิตบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ โดยเฉพาะมีทักษะในการปฏิบัติที่เป็น เลิศเหมือนเช่นในสมัยโบราณ

3.4 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านการประเมินผล
 พฤติกรรมการสอนด้านการประเมินผล พบว่า พฤติกรรมที่ได้ค่าเฉลี่ย
 มากกว่าข้ออื่น ๆ แต่อยู่ในระดับปานกลาง คือ อาจารย์ประเมินผลโดยการสังเกตการรำ
 ของนักศึกษา ส่วนพฤติกรรมข้ออื่น ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยที่สุด แสดงว่า อาจารย์ผู้สอน
 นาฏศิลป์ไทย มีการประเมินผลการเรียนการสอนในระหว่างคาบเรียนน้อย และใช้วิธีการ
 หลายวิธี ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย กล่าวคือ
 การประเมินผลการสอนในภาคปฏิบัติ ใช้วิธีการสอบปฏิบัติเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม โดยจะ
 ประเมินผลหลังจากจบคาบเรียนแต่ละคาบเรียน หรือแบ่งช่วงการประเมินตามที่กำหนดไว้ใน
 แผนการสอน แต่สำหรับการประเมินผลในการเรียนการสอนปกติ ใช้วิธีการสังเกตความ
 สนใจและความตั้งใจในการปฏิบัติ จึงพบพฤติกรรมนี้มากกว่าพฤติกรรมอื่นจากการสังเกต
 พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในชั้นเรียน

ส่วนพฤติกรรมการประเมินผลที่พบน้อยที่สุดคือ อาจารย์อธิบายเกณฑ์
 การประเมินผลให้นักศึกษาทราบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยมีเกณฑ์
 ในการประเมินผลหลายด้าน กล่าวคือ ความรู้ความจำ ความถูกต้องและแม่นยำของท่ารำ
 จังหวะ ความสวยงามและลีลาท่ารำ ความสนใจและตั้งใจเรียน ความพร้อมเพรียง ปฏิภาณ
 ไหวพริบ และเวลาเรียนสม่ำเสมอ นอกจากนี้แต่ละคาบเรียนจะมีเกณฑ์การให้คะแนนต่างกัน
 เช่น ถ้าเป็นประเภทระบำคะแนนความพร้อมเพรียงจะมากกว่าคะแนนด้านอื่น เป็นต้น และ
 การคิดคะแนนเป็นแบบอิงเกณฑ์ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินจากการสังเกตผู้เรียนทั้ง
 ในเวลาเรียนและในการสอบ การสอนที่ตื้นนั้นอาจารย์ควรบอกเกณฑ์การประเมินผลแต่ละ
 ครั้งให้ผู้เรียนทราบ เพราะถ้านักศึกษาไม่เข้าใจเกณฑ์การประเมิน อาจไม่พอใจผลการ
 ประเมินที่ตนได้รับ ผู้เรียนจึงควรทราบเกณฑ์การประเมินผลในการสอบคาบเรียนแต่ละ
 ประเภทด้วย

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย พบว่า
 การประเมินผลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การประเมินผลจากการแสดงของนักศึกษา โดย
 ผู้ดูจะเป็นผู้ตัดสินผลการประเมินได้ดีที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ชมนาด โสภณ (2531) ได้กล่าวถึง
 รูปแบบของการประเมินผลการศึกษาวิชานาฏศิลป์ว่าควรประกอบด้วย การกำหนดปริมาณ
 เพลงรำ และความสามารถในการรำเพลงต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ประสพการณ์ในการมี
 ส่วนร่วมแสดงละคร หรือระบำในขณะที่ศึกษาอยู่ การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการแสดง

ของสถานการศึกษา ตลอดจนทักษะความชำนาญพิเศษอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ เช่น การประดิษฐ์ทำร่ำ เครื่องแต่งกาย การออกแบบฉากหรือการเขียนบทละคร เป็นต้น

การสังเกตพฤติกรรมการสอนและการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยด้านการประเมินผล สรุปได้ว่าอาจารย์มีพฤติกรรมด้านการประเมินผลหลายวิธี ส่วนใหญ่อาจารย์มีพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากวิชาที่ไปสังเกตพฤติกรรมการสอนมีความหลากหลาย และมีลักษณะที่แตกต่างกัน ได้แก่ รำเดี่ยว รำบ้าเบ็ดเตล็ด การแสดงพื้นเมือง และการแสดงเป็นชุดเป็นตอน ซึ่งการประเมินผลสำหรับบทเรียนแต่ละประเภทจะแตกต่างกัน รำเดี่ยว จะมีการประเมินผลเป็นรายบุคคล รำบ้าเบ็ดเตล็ด ประเมินผลเป็นกลุ่ม ส่วนการแสดงเป็นชุดเป็นตอนมีการประเมินผลทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีวิธีประเมินผลจากการให้นักศึกษาประดิษฐ์ทำร่ำ หรือจัดกิจกรรมการแสดงด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของบทเรียน เช่น การแสดงพื้นเมือง และการแสดงเป็นชุดเป็นตอนจะมีการประเมินผลโดยให้นักศึกษาประดิษฐ์ทำร่ำหรือฝึกการตีบท เป็นต้น แต่โดยปกติจะไม่มีการประเมินผลด้วยการทดสอบตามวิธีการดังกล่าว ยกเว้นเมื่อต่อบทเรียนแต่ละเพลงจบแล้ว ส่วนในช่วงที่มีการต่อทำร่ำส่วนใหญ่มีการประเมินผลในระหว่างการให้นักศึกษาปฏิบัติและทบทวน เมื่อมีการฝึกปฏิบัติและทบทวนบทเรียนน้อยจึงทำให้มีการประเมินผลน้อยตามไปด้วย ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ค่าเฉลี่ยการประเมินผลส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย

4. สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน

4.1 ด้านสภาพแวดล้อมของชั้นเรียนภาคทฤษฎี พบว่า ห้องเรียนส่วนใหญ่มีสภาพเหมาะสมในการเรียนการสอนกล่าวคือ มีความสะอาด อากาศถ่ายเทสะดวก และมีแสงสว่างพอเหมาะ อย่างไรก็ตามมีห้องเรียนจำนวนร้อยละ 62.5 ที่ไม่มีพัดลม ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยไปสังเกตสภาพแวดล้อมของชั้นเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีอากาศร้อน เพราะไม่มีพัดลมช่วยระบายความร้อน โดยเฉพาะชั่วโมงเรียนในช่วงบ่ายอาจจะมีผลทำให้ผู้เรียนรู้สึกกระสับกระส่ายและขาดความสนใจในการเรียน ซึ่ง เดวิส เค อีเวอร์ (1980) ได้กล่าวว่าอุณหภูมิภายในห้องนั้นมีผลต่อการเรียนของผู้เรียน โดยเฉพาะห้องเรียนที่อากาศร้อนจะทำให้ผู้เรียนง่วงนอนหรืออึดอัด และถ้าอากาศเย็นเกินไปก็จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกครั่นเนื้อครั่นตัวไม่สบายได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า มีห้องที่มีเสียงรบกวนจำนวน 8 ห้อง คิดเป็นร้อยละ 50 ซึ่งการมีเสียงรบกวนจากภายนอก อาจทำให้ผู้เรียนไม่มีสมาธิในการเรียนได้ แต่จากการ

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย พบว่า เสียงรบกวนในการสอนส่วนใหญ่ ได้แก่ เสียงเครื่องดนตรีหรือเสียงจากเทปบันทึกเสียง จากการเรียนการสอนภาคปฏิบัติหรือการฝึกซ้อมการแสดง และจะได้ยินอยู่เสมอ ๆ จนเกิดความเคยชิน ทำให้ไม่รู้สึกรำคาญหรือทำให้เสียสมาธิในการเรียนแต่อย่างใด

ในด้านวัสดุอุปกรณ์การสอน พบว่า ห้องเรียนส่วนใหญ่มีกระดานดำและป้ายนิเทศโดยบางห้องจะมีรูปภาพเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายหรือเครื่องดนตรีไทยติดอยู่บนป้ายนิเทศหรือฝาผนังของห้องเรียน แต่ไม่พบว่าอาจารย์ผู้สอนนำอุปกรณ์การสอน เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ สไลด์ วิดีทัศน์ ของจริง ของจำลอง ฯลฯ มาใช้ประกอบการเรียนการสอนเลย จากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยพบว่า สาเหตุที่ไม่มีการนำอุปกรณ์การสอนเหล่านี้มาใช้ เนื่องจากทางวิทยาลัยมีอุปกรณ์ประเภทนี้น้อยและไม่พอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมภพ เพ็ญจันทร์ (2534) ที่พบว่า อุปกรณ์หรือสื่อทันสมัยต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ขาดแคลนเป็นอันมาก ไม่ว่าจะเป็นเครื่องเทปบันทึกเสียง วิดีทัศน์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ฯลฯ วิทยาลัยนาฏศิลป์บางแห่งไม่มีห้องโสตทัศนอุปกรณ์ บางแห่งถึงแม้จะมีโดยตัดแปลงใช้ห้องเรียนธรรมดา ก็ไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ไม่สามารถเก็บเสียงหรือทำเป็นห้องมิดได้ บางแห่งอุปกรณ์ครบแต่นำมาใช้ไม่ได้เพราะชำรุด บางแห่งอุปกรณ์สำคัญ ๆ เช่น เครื่องถ่ายวีดิทัศน์ก็ไม่ทำให้ไม่สามารถสอนนักเรียนนักศึกษาอย่างมีคุณภาพสูงสุดได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษมาลพงษ์ (2536) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนวิชาเอกนาฏศิลป์ในสถาบันราชภัฏ อุตรธานี ด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน พบว่า การเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ยังขาดงบประมาณในการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น วิดีทัศน์ โทรทัศน์ แถบบันทึกภาพ ตลอดจนอุปกรณ์ประกอบการแสดงต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าอุปกรณ์การสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนจะนำไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและรวดเร็ว

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน พบว่า ได้มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนจากการให้นักศึกษาประดิษฐ์ขึ้นหรือนำของจริงที่สามารถจะหาได้มาให้ผู้เรียนได้ดูให้เหมาะสมกับเนื้อหาในบทเรียนและวิธีสอน เพราะลักษณะเนื้อหาวิชาภาคทฤษฎีเป็นเรื่องเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ไทย ผู้สอนจึงสามารถนำมาสัมพันธ์กับการปฏิบัติได้ กล่าวคือให้นักศึกษาได้ดูจากการแสดงจริง บทละคร หรือเครื่องแต่งกายจริง หรือให้นักศึกษา

ทำของจำลอง เช่น หุ่นกระบอก การสร้างฉากจำลองประกอบการรายงาน เป็นต้น จะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต

4.2 สภาพแวดล้อมของชั้นเรียนภาคปฏิบัติ พบว่า มีห้องเรียนภาคปฏิบัติที่ไม่เป็นสัดส่วน จำนวน 7 ห้อง คิดเป็นร้อยละ 58.3 กล่าวคือ ห้องเรียนมีลักษณะเป็นห้องที่เรียนรวมกันหลายชั้น ซึ่งจากการสังเกตสภาพแวดล้อมของชั้นเรียนที่ไม่เป็นสัดส่วนนั้น ส่วนใหญ่เป็นห้องที่ใช้ฝึกโยน โดยใช้สถานที่บริเวณชั้นล่างใต้อาคารเรียน มีลักษณะเป็นลานที่มีความยาวและสามารถแบ่งเป็นช่วง ๆ ให้ฝึกได้มากกว่า 1 ชั้นเรียน แต่การฝึกหัดนาฏศิลป์ไทยมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องบันทึกเสียงประกอบในการรำ ดังนั้นการใช้สถานที่เรียนรวมกัน อาจทำให้มีเสียงรบกวนกัน ซึ่ง เดวิส เค อีเวอร์ (1980) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนในห้องเรียนในด้านเสียง คือ เสียงเครื่องปรับอากาศภายในห้องเรียน พัดลม หรือเสียงจากภายนอกที่ผ่านเข้ามา เช่น คนเดินผ่านหน้าห้องหรือเสียงจากการเรียนการสอนในห้องเรียนถัดไป อาจทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากผู้เรียนโยนมีจำนวนน้อย จึงทำให้มีปัญหาน้อยลง เพราะสามารถใช้สถานที่ในการฝึกน้อยตามไปด้วย การฝึกหัดจึงมีระยะห่างจากกันพอสมควร เป็นผลทำให้มีเสียงรบกวนในขณะที่มีการเรียนการสอนน้อย การวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยส่วนใหญ่มีความต้องการห้องเรียนที่มีความเป็นสัดส่วน ไม่เรียนปะปนกันเช่นในปัจจุบัน

ในด้านวัสดุอุปกรณ์การสอน พบว่า ห้องเรียนภาคปฏิบัติมีเครื่องบันทึกเสียงมากที่สุด จำนวน 8 ห้อง คิดเป็นร้อยละ 66.7 จะเห็นว่าถึงแม้จะมีเครื่องบันทึกเสียงเป็นอุปกรณ์ที่พบมากที่สุด แต่ไม่ครบร้อยละหนึ่งร้อย แสดงว่าห้องเรียนภาคปฏิบัติมีเครื่องบันทึกเสียงไม่ครบทุกห้อง ซึ่งสอดคล้องกับสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยพบว่า บางห้องเรียนไม่มีเครื่องบันทึกเสียงใช้เนื่องจากชำรุด ต้องใช้เครื่องบันทึกเสียงร่วมกับชั้นเรียนอื่น นอกจากนี้บางวิทยาลัยไม่มีเครื่องวัดทัศนียภาพใช้เนื่องจากอยู่ในสภาพชำรุด แต่จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย ในด้านปัญหาการเรียนการสอนพบว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาคมีปัญหาเรื่องตำราของอาจารย์ไม่เหมือนกัน โดยส่วนใหญ่จะใช้เทปทำรำจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนกลางเป็นต้นแบบ แต่ถ้าเครื่องวัดทัศนียภาพก็ไม่สามารถจะนำเทปทำรำมาเปิดเพื่อทบทวนหรือให้นักศึกษาดูได้ บางครั้งอาจารย์ต้องแก้ปัญหาโดยนำเครื่องวัดทัศนียภาพส่วนตัวมาให้นักศึกษาดูเอง

ด้านจำนวนผู้เรียน พบว่ามีจำนวนผู้เรียน 11-15 คนมากที่สุด ส่วนจำนวนผู้สอนพบว่ามีจำนวน 1-2 คนมากที่สุด เมื่อเทียบอัตราส่วนจะพบว่ามีความเหมาะสมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน แต่จากการไปสังเกตการสอนและการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยพบว่า วิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาคนี้มีปัญหาจำนวนผู้เรียนน้อย เนื่องจากหลายสาเหตุ ส่วนใหญ่เป็นเพราะผู้ปกครองไม่สนับสนุน เพราะมีความคิดว่าจบออกมาแล้วจะไม่มีงานทำ ซึ่ง สวัสดิ์ ปิยะกาญจน์ (สัมภาษณ์ อ่างถึงใน สมภพ ใหญ่จันทร์, 2534) ได้กล่าวถึงปัญหาจำนวนผู้เรียนน้อยว่าปัจจุบันวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาคแทบทุกแห่งกำลังประสบปัญหามีผู้เรียนลดจำนวนลง ด้วยสาเหตุหลาย ๆ ประการประกอบกัน ผู้บริหารจึงมุ่งให้ความสำคัญกับเรื่องการเพิ่มจำนวนผู้เข้าเรียนให้สูงขึ้นเป็นอันดับแรก และมุ่งพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ ให้ผู้จบการศึกษามีความรู้ด้านวิชาการแก่ทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี

จากการสังเกตสภาพแวดล้อมของชั้นเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์การสอนทั้งที่มีความจำเป็นต้องใช้ในการสอน เช่น เครื่องบันทึกเสียง วิดีทัศน์ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยต่าง ๆ ซึ่งจากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยกล่าวว่า วิทยาลัยนาฏศิลป์โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคได้รับงบประมาณน้อย จึงไม่สามารถจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้ครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมภพ ใหญ่จันทร์ (2534) เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่อาจารย์พบมากที่สุดในการเผยแพร่ด้านนาฏศิลป์ คือ ปัญหาเรื่องงบประมาณ วิทยาลัยนาฏศิลป์แต่ละแห่งได้รับงบประมาณน้อยมาก บางแห่งก็ไม่ได้รับเลย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า งบประมาณด้านครุภัณฑ์ทั่วไปของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาค 9 แห่งในปี 2536 นี้ ได้รับร้อยละ 57.79 ของงบประมาณที่ขอม่า กล่าวคือของงบประมาณจำนวน 10,252,250 บาท (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2536) แต่กองศิลปศึกษาจัดสรรงบประมาณให้ 5,925,200 บาท (กองศิลปศึกษา, 2536) การได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ จึงอาจเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์

1. ข้อเสนอแนะด้านวิธีสอน

จากการวิจัยด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์พบว่าควรปรับปรุงในด้านพฤติกรรมการเรียนการสอนของอาจารย์นาฏศิลป์ ดังต่อไปนี้

การสอนภาคทฤษฎี

1. ควรจัดอบรมการใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ให้คณาจารย์ในภาควิชานาฏศิลป์ในลักษณะการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยการเชิญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยมาบรรยายลักษณะวิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาแบบต่าง ๆ เช่น การสอนแบบบรรยายยังสามารถแบ่งออกเป็น การบรรยายอย่างเป็นทางการ การบรรยายโดยใช้สื่อประสม การบรรยายเชิงอภิปราย และการสอนแบบอภิปราย การสอนแบบฝึกปฏิบัติ การสอนให้นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การสอนกลุ่มย่อย และการสอนแบบผสมผสาน โดยการจัดให้มีการสาธิตวิธีสอนแบบต่าง ๆ หรือใช้วิธีการฉายสไลด์และวีดิทัศน์ประกอบ ทั้งนี้วิทยาลัยอาจทำได้เป็น 2 แนวทางกล่าวคือ ขอความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายดังกล่าว หรือจัดส่งอาจารย์ไปอบรม และให้กลับมาจัดโครงการฝึกอบรม มีการทำสื่อต่าง ๆ ประกอบในการฝึกอบรมด้วย

2. อาจารย์ควรปรับปรุงวิธีการสอนแบบบรรยายให้เป็นแบบบรรยายเชิงอภิปรายหรือการสอนแบบผสมผสานบ้าง โดยให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นหรือร่วมอภิปราย แม้เนื้อหาจะเน้นหลักการ ทฤษฎีหรือแบบแผนการปฏิบัติ เช่น สอนเรื่องละครในว่าเป็นละครรำแบบแผนเดิม มีการดำเนินเรื่องช้า เน้นลีลาและกระบวนการรำ ก็สามารถให้ผู้เรียนช่วยกันอภิปรายว่าลักษณะการแสดงแบบละครในนี้ ถ้านำมาแสดงในปัจจุบันควรมีการพัฒนาหรืออนุรักษ์แบบเดิมไว้ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ได้รับความนิยมจากชาวไทยมากขึ้น เป็นต้น

การสอนภาคปฏิบัติ

1. ควรจัดให้มีการสัมมนาการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ โดยหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ทุกท่านเกี่ยวกับวิธีสอนในสมัยโบราณ นำมาเปรียบเทียบกับการสอนในปัจจุบัน เพื่อหาข้อสรุปเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการสอนของอาจารย์และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสำหรับอาจารย์ทุกคน เช่น ควรใช้เวลาเท่าไรในการฝึกหัดทักษะเบื้องต้น การต่อท่ารำชุดหนึ่ง ๆ ควรมีเวลาฝึกปฏิบัติก่อนการสอบเป็นระยะเวลาเท่าใด เป็นต้น

2. ควรมีการฝึกปฏิบัติและทบทวนบทเรียนมากขึ้น ซึ่งถ้าอาจารย์ไม่สามารถฝึกปฏิบัติและแก้ไขข้อบกพร่องในการร่ำของนักศึกษาในเวลาเรียนเพียงพอ อาจารย์ควรจัดสรรเวลาที่นักศึกษาและอาจารย์ว่างตรงกัน 2 หรือ 3 ครั้งต่อสัปดาห์ เพื่อให้นักศึกษาที่มีความสนใจได้มาฝึกซ้อมท่ารำ โดยเป็นการฝึกปฏิบัติและทบทวนเพียงอย่างเดียวไม่มีการต่อท่ารำ

1.1 ข้อเสนอแนะด้านการมอบหมายงาน

การมอบหมายงานในการสอนภาคทฤษฎี

อาจารย์ควรมอบหมายงานให้ผู้เรียนมากขึ้น เช่น ให้เชิญวิทยากรจากภายนอกมาบรรยายโดยการใช้ทรัพยากรจากบริเวณใกล้เคียงให้มีประโยชน์ ตัวอย่างการสอนวิชาการละเล่นของไทย สำหรับวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ อาจเชิญ คุณเอเนก นาวิกมูล จากศูนย์สังคีตศิลป์มาบรรยายเกี่ยวกับเรื่องเพลงพื้นบ้าน ส่วนวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาค อาจให้นักศึกษาไปสัมภาษณ์พ่อเพลงหรือแม่เพลงพื้นบ้านของจังหวัดนั้น ๆ หรือเชิญมาสาธิตให้นักศึกษาได้ฟังในชั้นเรียน เป็นต้น เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้เพิ่มเติมและได้ฟังแนวคิดใหม่ ๆ ที่อาจมีความเหมือนและแตกต่างออกไป ทั้งนี้เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การมอบหมายงานในการสอนภาคปฏิบัติ

อาจารย์ควรมอบหมายงานให้ผู้เรียนนอกเหนือจากการให้ทำรายงานเกี่ยวกับประวัติที่มาและบันทึกการรำในบทเรียนแต่ละชุดเท่านั้น อาจารย์สามารถให้นักศึกษาวิเคราะห์ความเหมือนและแตกต่างของท่ารำในบทเรียนประเภทเดียวกันที่ได้เรียนผ่านมาแล้ว เช่น ประเภทรำเดี่ยว วิเคราะห์ความเหมือนและแตกต่างของท่ารำชุดลุลายวันทอง และลุลายศรปักษา หรือให้นักศึกษาเขียนนาฏยศัพท์ที่ใช้ในการรำชุดลุลายวันทอง ทั้งนี้เพื่อให้บทเรียนภาคปฏิบัติมีความสัมพันธ์กับบทเรียนภาคทฤษฎี เป็นต้น

1.2 ข้อเสนอแนะด้านสื่อการสอน

สื่อการสอนภาคทฤษฎี

1. อาจารย์ควรสอนโดยใช้สื่อการสอนเท่าที่มีอยู่เพิ่มขึ้น เช่น อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงที่สามารถนำมาใช้ประกอบการสอนภาคทฤษฎีหรืออุปกรณ์ประเภทสไลด์ วิดีทัศน์ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในห้องโสตทัศนอุปกรณ์ ผู้สอนควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์โดยรวมผู้เรียนทุก

ห้องไปใช้ห้องโสตฯเป็นสถานที่ในการเรียนเป็นบางครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักวิถีการใช้ และได้ดูการแสดงแบบใหม่ ๆ เพื่อเปรียบเทียบและรู้จักการวิเคราะห์วิจารณ์

2. อาจารย์ควรให้นักศึกษาได้ประดิษฐ์วัสดุอุปกรณ์ขึ้นเอง เช่น การสร้างฉากจำลอง การสร้างโรงโขนประเภทต่าง ๆ ได้แก่ โขนกลางแปลง โขนฉาก โขนนั่งราว โขนหน้าจอ เป็นต้น โดยอาจจะนำมาประกอบในการรายงาน เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปใช้เป็นอุปกรณ์การสอนต่อไปได้

สื่อการสอนภาคปฏิบัติ

1. สื่อการสอนที่ควรนำมาใช้ในการสอนภาคปฏิบัติ คือ วิทยุทัศน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติเพิ่มเติมนอกเวลา โดยใช้วิทยุทัศน์ช่วยสอนและเป็นการลดภาระงานของครู ซึ่งสามารถจะปฏิบัติได้ถึงแม้จะมีเครื่องวิทยุทัศน์จำนวนจำกัด อาจทำได้โดยจัดห้องชมรมนักศึกษา หรือศูนย์วัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ไว้และภายในห้องควรมีวิทยุทัศน์ไว้ 1 เครื่อง เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสสมาธิซ้อมและทบทวนท่ารำจากบทเรียนชุดต่าง ๆ และจัดเวลาเปิดห้องให้นักศึกษาได้เข้าไปใช้ในช่วงเช้า กลางวัน และหลังเลิกเรียนประมาณ 1 ชั่วโมง โดยอาจจัดเวรให้นักศึกษารับผิดชอบการดูแลห้อง และภายในห้องดังกล่าว นักศึกษาสามารถนำวัสดุอุปกรณ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้นเองมาเก็บไว้ ได้แก่ โรงโขนจำลอง ตัวหนังใหญ่ อุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นต้น โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษารับผิดชอบอย่างอิสระ อาจารย์เพียงแต่ควบคุมและดูแลเท่านั้น เพื่อให้ศึกษารู้สึกมีอิสระและเป็นแรงจูงใจให้ใช้เวลาว่างมาฝึกปฏิบัติให้มากขึ้น

2. สำหรับวิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาคควรจัดวิทยุทัศน์ไว้ให้นักศึกษาที่พักอยู่ในหอพักของวิทยาลัยได้ฝึกซ้อมท่ารำในช่วงเวลาว่าง เป็นการใช้เวลาว่างให้มีประโยชน์ โดยอาจจัดให้นักศึกษารุ่นพี่ดูแลการฝึกหัดให้รุ่นน้อง และอาจารย์เพียงแต่คอยควบคุม วิธีการนั้นนอกจากจะทำให้นักเรียนนักศึกษามีทักษะการฝึกปฏิบัติดีขึ้น โดยอาจารย์มีภาระงานน้อยลงแล้ว ยังเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องอีกด้วย

เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยมีปัญหาด้านเวลาสอนไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากหลักสูตรการเรียนการสอนและภารกิจอาจารย์ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังนี้

1.3 ข้อเสนอแนะด้านหลักสูตร

หลักสูตรภาคทฤษฎี

1. หลักสูตรมีความซ้ำซ้อน

เพื่อไม่ให้หลักสูตรในระดับชั้นต่าง ๆ มีความซ้ำซ้อนกันด้านเนื้อหาในรายวิชา จึงควรจัดแผนการเรียนใหม่ดังนี้ หลักสูตรในระดับนาฏศิลป์ขั้นต้นและนาฏศิลป์ชั้นกลางเน้นการเรียนเกี่ยวกับหลักการ ประวัติ และทฤษฎี ส่วนหลักสูตรในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูงเน้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียนในแนวลึกมากขึ้น ดังนั้นจึงขอเสนอตัวอย่างการจัดรายวิชาในระดับนาฏศิลป์ขั้นต้นและชั้นกลางโดยเรียนวิชาดังนี้ วิชาประวัติการละครไทย ประวัติบุคคลสำคัญในวงการนาฏดุริยางคศิลป์ ทฤษฎีศิลป์ นาฏยศัพท์ ภาษานาฏศิลป์ การแต่งกายและแต่งหน้า เป็นต้น เพื่อให้นักศึกษาได้รู้พื้นฐานและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้ ส่วนหลักสูตรในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูงควรเรียนวิชาหลักและบริหารจัดการแสดง อุปกรณ์การแสดงบนเวที การประพันธ์ การละครสมัยใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ศึกษารู้จักการวิเคราะห์วิจารณ์การจัดการแสดงละครประเภทต่าง ๆ ได้ทั้งทางด้านทฤษฎีและทางด้านการปฏิบัติให้มีความสอดคล้องกัน

2. หลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

จากปัญหาหลักสูตรเปิดสอนรายวิชาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสถานศึกษาของกรมสามัญศึกษา ทำให้มีจำนวนผู้เรียนน้อยเพราะกลัวหางานไม่ได้ ดังนั้นหลักสูตรจึงควรเปิดสอนวิชาเลือกให้ตอบสนองกับความต้องการของนักศึกษาและตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น โดยการจัดแบ่งวิชาเลือกออกเป็น 2 สาย ได้แก่ สายศิลป์และสายครุ ซึ่งหลักสูตรในสายศิลป์จะเน้นด้านการฝึกทักษะและการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เช่น วิชานาฏศิลป์นานาชาติ การฝึกตีบท การแต่งกายและแต่งหน้า เป็นต้น ส่วนหลักสูตรในสายครุ เน้นด้านทฤษฎี โดยเปิดสอนวิชาใหม่ ๆ เช่น เทคนิคการสอนนาฏศิลป์ไทย นวัตกรรม การสอนนาฏศิลป์ไทย สังคีตนิยม ทฤษฎีโน้ต สุนทรียทางนาฏศิลป์ เป็นต้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีสิทธิ์เลือกว่าต้องการไปในสายใด แต่สามารถเลือกข้ามสายได้

หลักสูตรภาคปฏิบัติ

1. หลักสูตรมีปริมาณรายวิชามาก

จากปัญหาหลักสูตรมีปริมาณของรายวิชามากเกินไป ควรมีการตัดลงบ้างเพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพขึ้น หลักสูตรในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง แบ่งออกเป็นประเภท

ต่าง ๆ คือ การแสดงเป็นชุดเป็นตอน การแสดงพื้นเมือง ฝึกตีบท ระบายเม็ดเต็ล็ด รำเดี่ยว รำตรวจผล รำหน้าพาทย์ วิธีใช้อาวุธ ควรตัดรายวิชาประเภท การแสดงพื้นเมืองและระบายเม็ดเต็ล็ดออกเนื่องจากรายวิชาประเภทนี้มีอยู่ในหลักสูตรระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางอยู่แล้ว ในระดับชั้นสูงจึงควรนำมาเป็นวิชาเลือกแทน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่สนใจได้เลือกเรียน นอกจากนั้นบทเรียนในรายวิชาแต่ละประเภทควรมีความยืดหยุ่นให้ผู้สอนได้เลือก เช่น ประเภทรำเดี่ยวมีบทเรียนที่จะต้องสอน คือ ฤษยาศรปฐา ฤษยาวันทอง และตราทรงเครื่อง ให้ยืดหยุ่นโดยเลือกสอนเพียง 2 ใน 3 ชุด เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับดุลพินิจของอาจารย์ผู้สอน ว่าควรจะทำต่อกี่เพลง ทั้งนี้เป็นการเน้นด้านคุณภาพมากกว่าปริมาณของเพลงที่นักศึกษาได้รับ

2. ความเหมาะสมของหลักสูตรระบบหน่วยกิต

ปัญหาด้านความเหมาะสมของหลักสูตรระบบหน่วยกิตกับการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยภาคปฏิบัติ ควรให้มีการประเมินผลการสอนในระบบหน่วยกิตในปัจจุบันกับการสอนระบบคะแนนรวมแบบในสมัยโบราณ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร อาจจัดทำโดยการสัมภาษณ์อาจารย์ การส่งแบบสอบถามให้อาจารย์และนักศึกษา หรือการทำวิจัย ทั้งนี้เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนภาคปฏิบัติให้เหมาะสมต่อไป

1.4 ข้อเสนอแนะภารกิจอาจารย์

จากผลการวิจัยด้านสถานภาพของอาจารย์ พบว่า อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ มีภาระงานมาก ทั้งด้านการสอนและการปฏิบัติหน้าที่พิเศษของวิทยาลัย แต่เนื่องจากวิทยาลัย มีจุดมุ่งหมายในการก่อตั้งที่สำคัญคือการผลิตบุคลากรและการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีและนาฏศิลป์ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังนี้

1. อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยควรมีการฝึกซ้อมชุดการแสดงพิเศษไว้ให้นักศึกษา โดยการคัดเลือกนักศึกษาไว้เป็นชุด ๆ และใช้เวลาในการฝึกซ้อมนอกเวลาเรียน เช่น ในช่วงเข้าก่อนเข้าเรียนหรือช่วงกลางวัน ประมาณ 15-30 นาที เป็นประจำทุกวัน หรือสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง เพื่อเป็นการเตรียมนักศึกษาไว้ออกแสดง เมื่อมีงานการแสดงก็สามารถจะนำเด็กที่ฝึกหัดไว้แล้วมาฝึกเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อย ทำให้อาจารย์เสียเวลาในช่วงที่มีการแสดงมาก ๆ น้อยลง

2. ในการจัดการแสดงแต่ละครั้งควรมีการคัดเลือกชุดการแสดงจากบทเรียนที่อยู่ในหลักสูตร นอกจากนั้นควรมีหลักในการคัดเลือกผู้แสดง จากนักศึกษาที่เรียนอยู่

ในหลักสูตรชั้นนั้น รวมทั้งใช้อาจารย์ฝึกซ้อมการแสดงในชั้นนั้นเช่นเดียวกัน เพื่อให้อาจารย์สามารถฝึกซ้อมนักศึกษาในเวลาสอนปกติ โดยไม่ทำให้เสียเวลาเนื่องจากเป็นวิชาที่อยู่ในหลักสูตรอยู่แล้ว และนักศึกษาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติพร้อมกันทั้งชั้น ไม่ใช่ฝึกหัดให้แต่เฉพาะนักศึกษาที่จะต้องแสดงเพียงอย่างเดียว

3. ควรมีการสอนให้นักเรียนนักศึกษาที่เรียนวิชานาฏศิลป์ไทยได้ฝึกหัดแต่งกายละครแบบต่าง ๆ ฝึกการแต่งหน้าและท่ามม โดยเป็นวิชาบังคับวิชาหนึ่งในหลักสูตรระดับนาฏศิลป์ขั้นต้น เพื่อเวลาที่มีการแสดงผู้เรียนจะได้สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด อาจารย์เพียงแต่คอยควบคุมเท่านั้น

4. ควรมีการจัดตั้งชมรมศิลปะการแต่งกายและแต่งหน้าขึ้น สำหรับนักศึกษาที่สนใจในด้านนี้ และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่มีวิชาการแต่งกายและแต่งหน้าเป็นวิชาบังคับในระดับขั้นต้น และในระดับชั้นกลาง ส่วนชั้นสูงให้เป็นวิชาเลือก ซึ่งนักศึกษาที่สนใจก็สามารถมาเข้าชมรมดังกล่าวได้ ภายในชมรมจะจัดให้มีกิจกรรมวิธีการแต่งยีนเครื่องการปักเครื่องละคร การแต่งหน้าละครประเภทต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อมีการแสดงของวิทยาลัย อาจารย์สามารถจัดให้นักศึกษาจากชมรมดังกล่าวไปช่วยผู้แสดงแต่งกายและแต่งหน้าท่ามม ผู้แสดงและนักศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ควรจะได้รับเบี้ยเลี้ยงเช่นเดียวกับผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ เพื่อนำเบี้ยเลี้ยงที่ได้มาเข้าชมรมและเป็นการแบ่งเบาภาระงานของอาจารย์ด้วย เพราะการแสดงแต่ละครั้งอาจใช้อาจารย์ควบคุมการแต่งตัวเพียงคนเดียว

2. ข้อเสนอแนะด้านการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรม

การปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมในการสอนภาคทฤษฎี

อาจารย์ควรสอดแทรกการอบรมคุณธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพนานาฏศิลป์ให้มากขึ้น อาจจะทำโดยจัดเป็นกิจกรรมหรือแสดงละครในห้องเรียน โดยนำวิชาปฏิบัติมาสัมพันธ์กับภาคทฤษฎี เช่น การแสดงโขนตอนต่าง ๆ และช่วงท้ายของการแสดงมีการสรุปข้อคิดที่ได้รับจากการแสดงโดยอาจารย์ช่วยเสริมในตอนท้าย หรือจัดการแสดงละครชุด โดยให้ผู้เรียนเขียนบทขึ้นจากคำพังเพยของไทย เป็นต้น

การปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมในการสอนภาคปฏิบัติ

1. อาจารย์ควรเข้าสอนและเลิกสอนให้ตรงเวลาทุกครั้ง เพราะอาจารย์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา และทำให้สอนได้เต็มที่

2. อาจารย์ควรเข้มงวดในการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมกับผู้เรียนมากขึ้น โดยใช้วิธีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง เช่น อาจารย์อบรมให้ผู้เรียนมีความกตัญญูต่อบุคคลต่อครูอาจารย์และผู้มีพระคุณ การมีสัมมาคารวะ โดยการที่อาจารย์ยกมือไหว้ทุกครั้งที่สำคัญหรือต่อท่ารำให้ผู้เรียนจบเพลง เป็นต้น

3. อาจารย์ควรใช้เวลาในช่วงต้นหรือท้ายชั่วโมงเรียนประมาณ 5 ถึง 10 นาที เพื่ออบรมในด้านวินัยและคุณธรรมให้ผู้เรียน เพราะการอบรมอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ผู้เรียนเกิดความซึมซาบและปฏิบัติตามในที่สุด หรืออาจใช้วิธีมอบหมายงานให้นักศึกษาไปค้นคว้าเกี่ยวกับจรรยาบรรณในวิชาชีพนาฏศิลป์ไทยว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง แล้วให้นำมารายงานหน้าชั้นวันละ 1 หัวข้อ โดยมีการยกตัวอย่างประกอบด้วย เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

1. อาจารย์ควรมีการติและชมนักศึกษามากขึ้น เพราะทำให้นักศึกษาทราบข้อดีข้อเสียของตน และเกิดความรู้สึกภูมิใจ มีกำลังใจในการศึกษาหาความรู้

2. อาจารย์ควรมีความเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใสกับผู้เรียนและปฏิบัติตนต่อผู้เรียนเหมือนพ่อแม่สอนลูก เพื่อให้นักศึกษาเกิดความศรัทธา และเป็นแรงเสริมให้นักศึกษาสนใจในการเรียน

3. อาจารย์ควรตกลงกับนักศึกษาว่า อาจารย์ให้เวลานักศึกษาที่มีข้อสงสัยในการเรียนทั้งการสอนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในช่วงท้ายชั่วโมง เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษามานพบและปรึกษา นอกจากนี้อาจารย์ควรทำตารางเวลาให้นักศึกษามานพบสัปดาห์ละ 2 ถึง 3 วัน ในช่วงเช้าหรือช่วงเย็น เพื่อให้ศึกษารู้สึกว่าอาจารย์มีเวลาให้และเต็มใจที่จะช่วยเหลือนักศึกษา โดยเฉพาะการสอนในภาคปฏิบัติ ซึ่งอาจารย์ควรให้เวลานักศึกษานอกเวลาเรียนมากกว่าการสอนภาคทฤษฎี

4. ข้อเสนอแนะด้านการประเมินผล

การประเมินผลการสอนภาคทฤษฎี

1. ควรส่งอาจารย์ไปอบรมวิธีการประเมินผลสำหรับการสอนภาคทฤษฎีว่ามีหลักและวิธีการอย่างไร และกลับมาจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ให้อาจารย์ทุกคนได้ทราบและเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2. การประเมินผลโดยการถามคำถามผู้เรียน อาจารย์ควรใช้คำถามเพื่อทดสอบความรู้ทั้งด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการวิเคราะห์ด้วย โดยเฉพาะการวิเคราะห์ควรเน้นมากขึ้น

การประเมินผลการสอนภาคปฏิบัติ

1. อาจารย์ควรบอกเกณฑ์การประเมินผลให้ผู้เรียนทราบทุกบทเรียน พร้อมทั้งอธิบายว่ามีวิธีการให้คะแนนอย่างไรบ้าง เช่น การสอบภาคปฏิบัติ ประเภทระบำ ซึ่งมักจะให้ผู้เรียนสอบเป็นกลุ่ม ดังนั้นคะแนนความถูกต้องของท่ารำและความพร้อมเพรียงของผู้เรียนทุกคนจะมากกว่าการรำสวยแต่รำไม่พร้อมกัน

2. การประเมินผลในภาคปฏิบัติระหว่างคาบเรียน ในการสอนและการต่อท่ารำ แต่ละช่วงควรมีการประเมินผลว่าผู้เรียนทุกคนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องแล้ว จึงจะต่อท่าต่อไป และควรให้นักศึกษาปฏิบัติด้วยตนเอง อาจารย์ไม่ต้องสาธิตให้ดูด้วย

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยมีปัญหาด้านการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์การสอน ตำรา สถานที่ฝึกซ้อมและห้องเรียนมีจำนวนไม่พอ อันอาจส่งผลให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากวิทยาลัยขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ใหม่ ๆ จึงขอเสนอแนะผู้บริหารดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านงบประมาณ

1. ควรจัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยด้านดนตรีและนาฏศิลป์ โดยเชิญวิทยากรจากสถาบันอุดมศึกษา บุคลากรจากกระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานเอกชน และนักการเมือง เพื่อหาแนวทางในการสนับสนุนและพัฒนาศิลปะด้านนี้ให้เป็นที่นิยมและได้รับการสนับสนุนเพิ่มขึ้น

2. วิทยาลัยนาฏศิลป์มีบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์และเผยแพร่นาฏศิลป์ไทยอยู่แล้ว ควรมีการจัดทำโครงการด้านการแสดงออกเผยแพร่ทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ หรือศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในลักษณะเป็นโครงการต่อเนื่อง โดยขอความอนุเคราะห์ในด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่าย รวมทั้งค่าโฆษณาต่าง ๆ จากหน่วยงานภาคเอกชน เช่น ธนาคาร บริษัท ตลอดจนรัฐวิสาหกิจ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือการเผยแพร่ให้เยาวชนและประชาชนชาวไทยได้รู้จัก

และชื่นชมในศิลปวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้เพื่อนำรายได้มาจัดซื้ออุปกรณ์การสอนหรือจัดสรรเป็นทุนการศึกษาให้นักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นผลพลอยได้

3. ขอความอนุเคราะห์จากสมาคมศิษย์เก่าและสมาคมผู้ปกครองและครูบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ขาดแคลน รวมทั้งทุนการศึกษาให้นักเรียนนักศึกษาที่มีความยากจน

4. ควรมีการสำรวจวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่ชำรุด เพื่อนำมาซ่อมแซมโดยใช้งบประมาณของวิทยาลัย ทั้งนี้เพื่อประหยัดงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องใหม่

2. ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมกิจกรรมและงานวิชาการ

1. วิทยาลัยควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม และหากลวิธีในการกระตุ้นให้อาจารย์ได้เขียนหนังสือ ตำรา บทความ ฯลฯ โดยอาจใช้วิธีการจูงใจ เช่น เป็นผลงานประกอบการพิจารณาเลื่อนขั้นให้ทุนในการค้นคว้าข้อมูลและการทำวิจัย เป็นต้น

2. ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมของนักศึกษาทั้งกิจกรรมการแสดงและกิจกรรมทางวิชาการ โดยอาจจัดเป็นกิจกรรมของนักศึกษาแต่ละชั้น ในลักษณะคล้ายสังคีตศาลา คือ อาจจัดให้มีทุกวันศุกร์หรือวันอื่น ๆ ตามแต่จะกำหนดขึ้น และมีความเหมาะสม เป็นต้น

สรุปจากการสังเกตพฤติกรรมการสอนและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทย นอสรุปลักษณะที่เป็นอุปสรรคในการเรียนการสอน คือ

1. ขาดการพัฒนาอาจารย์ในด้านการสอน
2. สภาพแวดล้อมทางวิชาการ ตลอดจนกิจกรรมของวิทยาลัยเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้
3. ปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนตำราและเอกสารการค้นคว้าทางด้านนาฏศิลป์ไทย

จึงขอเสนอโครงการเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์แก่ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ดังนี้

1. การพัฒนาอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ไทยด้านการสอน

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนดังนี้

1.1 การฝึกอบรมด้านการสอนภาคทฤษฎี มีวิธีดำเนินการคือ

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. จัดวางวัตถุประสงค์ของโครงการว่าต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้อะไรบ้าง มีจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมกี่คน
2. กำหนดผู้รับผิดชอบเพื่อทำหน้าที่ประสานงาน เชิญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยจัดเตรียมอุปกรณ์ เช่น วิทยุสนั สไลด์ เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น คณะทำงานควรเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการศึกษานอสมควร โดยอยู่ในความรับผิดชอบของรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
3. การบรรจุเนื้อหาลงในโปรแกรมจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ระยะที่ 2 ขั้นจัดฝึกอบรม

จัดการฝึกอบรม โดยการเชิญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยมาบรรยายควรเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการคือให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติการจริง หรือแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อสาธิต วิธีการสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบกลุ่มย่อย การสอนแบบผสมผสาน การสอนให้นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การใช้สื่อประกอบการสอน และรูปแบบการประเมินผล

ระยะที่ 3 จัดทำคู่มือประกอบการสอน

หลังจากการฝึกอบรมแล้ว คณะทำงานควรรวบรวมวิธีสอนแบบต่าง ๆ จากการฝึกอบรมนิมน์เป็นคู่มือแจกให้อาจารย์ทุกคนเพื่อใช้ประกอบการสอนด้วย

ลักษณะของคู่มือควรประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์
2. แผนการสอน
3. เนื้อหา
4. สื่อการสอน
5. กิจกรรมการเรียนการสอน
5. การวัดผลและประเมินผล

ระยะที่ 4 การติดตามผล

หลังจากการฝึกอบรมประมาณ 1 เดือน ควรมีการติดตามผล โดยจัดคณะทำงานไปสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์

ระยะที่ 5 ประเมินผล

มีการประเมินผลการสอนของอาจารย์ว่า อาจารย์มีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการสอนหรือไม่ และประสบผลสำเร็จเพียงใด โดยวิทยาลัยจัดทำแบบประเมินผล การสอนขึ้นให้นักศึกษา ตัวอาจารย์เอง และหัวหน้าภาคเป็นผู้ประเมิน ในการนี้ผู้บริหารควร จัดรางวัลหรือประกาศชมเชยให้แก่อาจารย์ที่มีพฤติกรรมการสอนในทางที่ดีขึ้น และทำให้การ เรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

1.2 การจัดการสัมมนาการสอนภาคปฏิบัติ

สำหรับการพัฒนาอาจารย์ในการสอนภาคปฏิบัติจะปฏิบัติแตกต่างจากภาค ทฤษฎี ดังนี้

ระยะที่ 1 ค้นคว้า หาข้อมูล เกี่ยวกับลักษณะการสอนภาคปฏิบัติที่ดี

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ และผู้มี ประสบการณ์ด้านการสอนนาฏศิลป์ไทย

ระยะที่ 2 จัดการสัมมนา

จัดการสัมมนาอาจารย์ผู้สอนในภาควิชานาฏศิลป์ไทยเกี่ยวกับการสอน ในสมัยโบราณและปัจจุบันว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร และหาข้อสรุปวิธีสอนที่ดีที่ ควรยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ

ระยะที่ 3 ติดตามผล

ควรมีการติดตามผล โดยคณะทำงานไปสังเกตพฤติกรรมการสอนของ อาจารย์

ระยะที่ 4 ประเมินผล

การประเมินผลสามารถดูได้จากทักษะฝีมือของผู้เรียนและจากแบบ ประเมินที่วิทยาลัยจัดทำขึ้นเช่นเดียวกับภาคทฤษฎี ควรมีการให้รางวัล ประกาศชมเชย หรือ ให้ความดีความชอบกับอาจารย์ที่ทุ่มเทเวลาในการสอนให้ผู้เรียนด้วย

2. การจัดสภาพแวดล้อมทางวิชาการให้สัมพันธ์กับกิจกรรมของวิทยาลัยนาฏศิลป์

การจัดสภาพแวดล้อมทางวิชาการให้เอื้ออำนวยต่อหลักสูตร กิจกรรมของวิทยาลัย และความต้องการของนักศึกษา ผู้บริหารอาจารย์ และนักศึกษา มีบทบาทในการสร้างสรรค์ ได้ดังนี้

ผู้บริหาร	อาจารย์	นักศึกษา
<p>2.1 ให้ความร่วมมือในการสถานที่และงบประมาณสนับสนุนเบื้องต้น</p>	<p>2.1 เสนอแนวคิดในการจัดตั้งชมรมต่าง ๆ ถือเป็นกิจกรรมนักศึกษา โดยควรแนะนำให้ตรงกับวิชาเลือกที่มีอยู่ในหลักสูตรและผู้เรียนมีความสนใจ</p>	<p>2.1 จัดตั้งชมรมตามความสนใจซึ่งนักศึกษาทุกระดับชั้นสามารถเข้าชมรมต่าง ๆ ได้ เช่น ชมรมศิลปะการแต่งกาย ชมรมนักแสดงละครวิทยุโทรทัศน์ ชมรมนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชมรมวิชาการ ชมรมผู้จัดละคร ชมรมนักพากย์ เป็นต้น โดยนักเรียนนักศึกษาสามารถจะอยู่ในชมรมได้มากกว่า 1 ชมรม</p>
<p>2.2 ติดตามผลการทำงาน</p>	<p>2.2 กำหนดให้นักศึกษารับผิดชอบหน้าที่เป็นฝ่ายต่าง ๆ โดยมีอาจารย์ควบคุมซึ่งอาจารย์ที่ควบคุมควรเป็นอาจารย์ที่สอนเกี่ยวกับวิชานั้น ๆ และให้เวลานักศึกษามาปรึกษาประมาณสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ส่วนในแต่ละวันอาจารย์เพียงแต่คอยควบคุมดูแล</p>	<p>2.2 จัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสสมานปะสังสรรค์ ผักซ้อมการแสดงหรือเมื่อมีปัญหาจากการเรียน โดยมาปรึกษาระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องหรืออาจารย์</p>

ผู้บริหาร	อาจารย์	นักศึกษา
<p>2.3 นำรายได้ในส่วนที่ชมรมได้จัดสรรเป็นทุนไว้แล้วมาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่ขาดแคลนและเป็นทุนให้สำหรับนักศึกษาที่อยากจนเป็นทุน</p>	<p>2.3 กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมการแสดงร่วมกันทุกชมรมเดือนละ 1 ครั้ง มีการขายบัตรให้นักศึกษา ทั้งจากภายในวิทยาลัย ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้ที่สนใจ โดยให้มีการติดโปสเตอร์รายการไว้บริเวณหน้าวิทยาลัย ลักษณะเดียวกับโรงละครแห่งชาติ แต่รายการแสดงสามารถเปลี่ยนไปได้ทุกเดือน</p>	<p>2.3 นักเรียนนักศึกษาที่ไม่ได้ทำหน้าที่แสดงก็ให้ไปขายบัตรหรือขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ</p>
<p>2.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ</p> <p>1. ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพขึ้น</p> <p>2. ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นหรือ</p>	<p>2.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ</p> <p>1. อาจารย์และนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น</p> <p>2. ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องมีความใกล้ชิดขึ้น</p> <p>3. เป็นการแบ่งเบาภาระงานของอาจารย์ เพราะนักศึกษาในชมรม</p>	<p>2.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ</p> <p>1. ทำให้มีปฏิสัมพันธ์และความสนิทสนมกับอาจารย์ กล้าที่จะถามปัญหาหรือปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ</p> <p>2. ทำให้รุ่นพี่รุ่นน้องได้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน</p> <p>3. มีโอกาสแสดงออกตาม</p>

ผู้บริหาร	อาจารย์	นักศึกษา
อย่างน้อยก็ไม่ต้องใช้งบประมาณซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้ชมรมต่าง ๆ แต่ได้รับประโยชน์จากชมรมเต็มที่	จะมีการฝึกซ้อมกันเอง และสามารถจะนำออกแสดงหรือช่วยงานวิทยาลัยได้ทุกชมรม 4. รายได้จากการขายบัตรส่วนหนึ่งไว้เป็นทุนของชมรมเพื่อซื้ออุปกรณ์ เช่น วิทยุ คีบอร์ด ขยายเสียง เครื่องแต่งกายละคร เป็นต้น	ความสามารถ 4. ได้รับประสบการณ์ตรง 5. ได้มีโอกาสซื้อและใช้อุปกรณ์แบบใหม่ ๆ ซึ่งหามาได้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยในเรื่องพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปะในสาขาอื่น ๆ ในวิทยาลัยนาฏศิลป์
2. ควรศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนนาฏศิลป์ไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์กับสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนวิชาเอกนาฏศิลป์ไทย